

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN MARCOS TU'UN VA'A NI CHAA SAN MARCOS

Juan, chaqa skuánducha

¹ Yá'a kéj'á'á tú'un va'a máá Jesucristo, Se'e Dios. ² Te súan n̄i chaa Isaías tutu, chi chaa jáni tu'un Dios n̄i kuu-de sáa: Kuni so'o-ró, chí tájí-rí ndajá'a-rí kuxnúú-de jaa-de sátu'a-de ichi-ro. ³ Te ndajá'a-ún, kana jaa-de onde nuu ñú'un té'é: Sátu'a-ró ichi máá Jító'o-yo te sándóo-ró ichi-yá, achí-de, áchí Isaías. ⁴ Te Juan, n̄i skuánducha-dé onde nuu ñú'un té'é. Te n̄i jani-de tu'un jánducha jíin tú'un nakani in̄i, náv'a sá'a Dios tuká'nu in̄i nuu kuáchi. ⁵ Te n̄i chakoyo taká ñayivi ndáñúu Judea, jíin taká ñayivi ñúu Jerusalén. Te n̄i skuánducha-dé-i in̄i yucha Jordán. Te kánakani ndaa-i kuáchi-i yúan. ⁶ Te sa'ma ní ñu'un Juan n̄i kuu ixi camello, jíin íin sánchijí ñii nú'ni chíi-de. Te n̄i yee-dé ndikuá'yú jíin ndúxi yokó yuku. ⁷ Te n̄i jani-de tu'un: Ichi yatá-rí vai íin I'a kúñá'nu-ga vásá rúu, ja tú kúñá'nu-rí jukuíta ndee-rí te ndájí-rí ñii yí'i ndijan-yá, áchí-de. ⁸ Te ruu, chí jíin ndúcha skuánducha-rí róo jíná'an-ró, ko I'a-ún, chí jíin Espíritu Santo skuánducha-yá róo, áchí Juan.

Ja ní janducha Jesús n̄i sá'a Juan

⁹ Te n̄i kuu kivi. Te Jesús, n̄i kenda-ya ñúu Nazaret ndáñúu Galilea. Te n̄i janducha-yá n̄i sá'a Juan in̄i yucha Jordán. ¹⁰ Te n̄i nana-ni-ya in̄i

nducha-ún. Te n_i jini-ya já ní nuña andíví. Te Espíritu n_i jungava siki-yá nátu'un paloma. ¹¹ Te ichi ándíví ní kenda ñn tu'un n_i ka'an: Máá-ró kúu Se'e-ri, te kúndá'ú ini-ri róó. Te kúsñ ini-ri jíin-ró. Achí.

Siki já ní jito nchaq tá'an Satanás jíin-yá

¹² Yúan-na te máá Espíritu, n_i chundá'á-ni-ya kuá'an-ya ondé ñu'un té'é. ¹³ Te n_i kanchaa-ya núu ñú'un té'é yúan uu xiko kivi, te vásá ní jito nchaq tá'an Satanás jíin-yá. Te n_i kandee-ya jíin kiti xáan. Te máni ndajá'a ándíví ní kajatíñu nuu-yá.

Ndasa n_i kejá'á Jesús jáni-ya tú'un

¹⁴ Yúan-na te onde n_i kivi Juan vekaa, te n_i jaa Jesús ndañú Galilea, jáni-ya tú'un va'a Dios. ¹⁵ Te n_i kachi-ya: A n_i jinu kivi, te a yani koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Nakani ini jíná'an-ró, te kandíja-ró tú'un va'a-ya.

Ja ní kana-ya xiní kúun tá'an chaq

¹⁶ Te n_i ja'a-ya xín mar Galilea kua'an-ya. Te n_i jini-ya núu Simón jíin ñaní-de Andrés, káskuíta ka'nu-de ñunu-dé ini mar, chi chaq káñin tiyáká kákuu-de. ¹⁷ Te n_i ka'an Jesús jíin-de: Kundikin ruu kikoyo-ró, te ná násá'a-ri róó chaq ñin ñayivi. Achí-ya. ¹⁸ Yúan-na te n_i kaxndóo-ni-de ñunu-dé. Te n_i kandikin-de-ya. ¹⁹ Te n_i jika-ya ñin tí'lí-ga. Te n_i jini-ya núu Jacobo jíin ñaní-de Juan. Se'e Zebedeo kákuu chaq-ún. Suni ká'in chaq-ún ini barco, kánaku'ni-de ñunu-dé. ²⁰ Te n_i kana-ni-ya xiní-dé. Te n_i kaskéndoo-de táa-de Zebedeo ini barco-ún jíin mozo-de, te kuangoyo-de yata-yá.

Ja ní keñi'in-ya tachí kíni

²¹ Te nì kivi koyo-de inì ñuu Capernaum. Te taká kivi ndétatú nì kivi-ni Jesús inì ve'e sinagoga, te nì stá'an-ya tú'un. ²² Te nì kánaa ini-i kájini so'o-i tu'un stá'an-ya, chi nì stá'an-ya natu'un chaa ndiso tíñu, nasu natu'un chaa káchaa tutu. ²³ Te inì ve'e sinagoga-ún kándeé ñn chaa tá'an tachí kíni. Te chaa-ún, nì kana kó'ó-de: ²⁴ Naún kuní-ní jín-ná jíná'an-ná, Jesús ñuu Nazaret. Vai-ní xnáa-ní náá náún. A jini-ná na ní kúu, chaa ío ndoo nuu Dios, áchí. ²⁵ Te Jesús, nì ka'an xa'an-yá jín: Kasu yu'u-ro, te kenda-ró-de, áchí-ya. ²⁶ Te máá tachí kíni-ún, xa'an ní ja'ni yí'í chaa-ún. Te nì kana jíkó'ó. Te nì kenda kua'an inì-de. ²⁷ Te ndivii-í nì kánaa iní-i kánde'é-i. Te kánda'tu'ún máá-i: Naún kúu ya'á. Tu'un jáá kúu náún, chí tá'ú ní'in-de tíñu nuu tachí kíni, te káandatu nuu-dé, áchí-i. ²⁸ Te nì jicha nuu-ni tu'un-ya kuá'an ní taká ndañuu ja ní jíkó ndúu yuñuu Galilea. ²⁹ Te nì káandenda-ni-ya inì ve'e sinagoga. Te nì chakoyo-ya jín Jacobo jín Juan onde ve'e Simón jín Andrés. ³⁰ Te náchisó Simón, kátuu-ñá yí'i kiji-ña. Te nì kaka'an-ni-de jín-yá ndasa kuu máá-ña. ³¹ Yúan-na te nì ja-ya. Te nì tin-ya ndá'a-ñá. Te nì ndukani-ya-ñá. Te nì kee-ni kiji-ún-ña. Te nì jatíñu-ña núu-yá jíná'an-ya.

Ja ní nasáva'a-ya kuá'a ñáyivi káku'u

³² Te nuu ní ini, nì kee ndikandii, te nì chakoyo chaa káandiso ñáyivi káku'u, jín ñáyivi tá'an tachí kíni. ³³ Te taká ñáyivi ñuu-ún, nì kakutútú-i yuxé'é yúan. ³⁴ Te nì nasáva'a-ya kuá'a ñáyivi káku'u tini nuu kué'e. Te nì kiñi'in-ya kuá'a tachí kíni kája'an.

Te tú ní já'a-ya tú'un ka'an tachi káni-ún, chi a kájini-ún-ya.

Ja ní jikan ta'u-ya nuu ñú'un té'é

³⁵ Te ña'an xa'an ní ndukoo-ya, onde ná íña-gá. Te ñi kenda-ya te kua'an-ya ñin lugar ñu'un té'é. Te yúan ñi jikan ta'u-ya. ³⁶ Te Simón jíin cháa káxiukú jíin-de, ñi kandikin-de-ya. ³⁷ Te ñi kanani'in-dé-ya. Te káka'an-de jíin-ya: Taká ñayivi, kánandúkú-i níí, áchí-de. ³⁸ Te ñi kachi-ya jíin-de: Ná kí'on sáva-ga ñuu káxiukú yáni, náv'a kani-ri tu'un yúan, chi ja yúan ní cha-ri. Achí-ya. ³⁹ Te kua'an-ya. Te ñi jani-ya tú'un ñi taká ve'e sinagoga níí ndáñúu Galilea. Te ñi kiñi'in-ya tachi káni kája'an.

Ja ní nasáva'a-ya ñin cha té'yu ndi'yi

⁴⁰ Te ñin cha té'yu ndi'yi, ñi cha-de nuu-ya. Te ñi jukuiñi jíti-de nuu-ya, ká'an ndá'ú-de jíin-ya: Nú kuni-ní, te kuu nasándoo-ní náá, áchí-de. ⁴¹ Te Jesús, ñi kundá'ú ñi-ya-dé. Te ñi skáa-ya ndá'a-ya. Te ñi ké'é-ya-de. Te ñi ka'an-ya jíin-de: Kuni-ri. Ná ndúndoo-ró. Achí-ya. ⁴² Te máá súan-ni ñi ka'an-ya, te ndi'yi té'yu cha-ún, kua'an-ni. Te ñi ndundoo-ni-de. ⁴³ Yúan-na te ñi ka'an xa'an-ya jíin-de. Te táji-ni-ya-dé ki'in-de. ⁴⁴ Te ká'an-ya jíin-de: Koto-ró, ma ká'an kuti-ro jíin ní ñin-i, chi kuá'an, te stá'an-ro máá-ró núu sutú. Te kundá'á-ró ndátíñu stá'an-ro núu-dé, náv'a kuni-de ja ní ndundoo-ró, nátu'un ñi tá'ú Moisés tiñu sáá, áchí-ya. ⁴⁵ Ko máá-de, ñi kenda-de kua'an-de. Te ñi kejá'á-de ñi jacha xa'an-dé tu'un. Te ñi kachi-de ná ñi ta'an-de. Te tuká-ni ní kúu kivi

ndijin Jesús onde iní ñuu, ko nī kanchaa sīn-ya ĩn lugar ñu'un té'é. Te yúan nī kikoyo ñáyiví táká lado nuu-yá.

2

Chaa nī kuyúnú

¹ Te nī kuu yaku kivi. Te nī kivi tuku-ya ñúu Capernaum. Te nī kenda tu'un ja vé'e kanchaa-ya. ² Te nī kakututú kuá'a xaán ñáyiví núu-yá. Te tuká ní kánda kuti yúxé'é kuíñi-i. Te nī jani-ya tú'un nuu-í. ³ Yúan-na te nī chaa yaku chaa nuu-yá jín ĩn chaa nī kuyúnú, ja kúun tá'an-de kándiso-de chaa-ún. ⁴ Te ja kuá'a ñáyiví-ún, te tú ní kúu kivi-de nuu-yá jín cháa-ún. Te nī kajuña-de xiní vé'e nuu kánde-ya-ún. Te nuu ní kakaan-de ya-ún, nī kaskúun-de jito yuu núu kátúu cháa nī kuyúnú-ún. ⁵ Te nī jiní Jesús ja kákandíja máa-de. Te nī ka'an-ya jín cháa nī kuyúnú-ún: Hijo, a ío tuká'nu iní nuu táká kuachi-ró, áchí-ya. ⁶ Te yúan káxiukú yakú chaa káchaa tutu. Te yúan, nī kajani iní: ⁷ Naja ká'an chaa yá'a súan. Núsáa te tu'un ndiva'a ká'an-de. Ndéja kúu sá'a tuká'nu iní nuu kuáchi, chí ĩn-ni máa Dios, áchí. ⁸ Te nī juku'un-ni iní Jesús ja súan kájani iní. Te nī ka'an-ya jín: Naja kájani iní-ro súan. ⁹ Te ja úu tu'un yá'a, ndéja yí-ga kaa. A ka'an-ri jín cháa nī kuyúnú yá'a: A ío tuká'nu iní nuu táká kuachi-ró; xí ká'an-ri jín-de: Ndukoo, te naki'in-ró jito yuu-ro, te ki'in-ro jín, achí-ri náun. ¹⁰ Ko náva'a ná kuní-ro ja máa Sé'e chaa, ndíso-ya tíñu iní ñuyiví yá'a ja sá'a-ya tuká'nu iní nuu kuáchi, te ná ká'an-ri inga tu'un jín cháa nī kuyúnú yá'a núsáa: ¹¹ Jín-ró ká'an-ri: Ndukoo, te naki'in-ró jito

yuu-ro, te no'on-ro vé'e-ró, áchí-ya jíín-de. ¹² Te máá cháa-ún, n̄i ndukoo-ni-de. Te n̄i naki'in-de jíito yuu-dé. Te n̄i ndenda-de kua'an-de nuu ñáyivi kuá'a-ún. Te ndivii-í, n̄i kakee nuu-í kánde'é-i. Te n̄i kanakana jaa-i Dios: N̄a tú kájin̄i kuti-yo súan nátu'un ya'á, áchí-i.

J̄a ní kana-ya xiní Leví

¹³ Te n̄i kenda tuku Jesús kua'an-ya ondé yu'u mar. Te taká ñáyivi, n̄i jakoyo-i nuu-yá. Te n̄i stá'an-ya tú'un nuu-í. ¹⁴ Te n̄i ja'a-ya kuá'an-ya. Te n̄i jini-ya núu Leví, se'e Alfeo, kánchaa-de nuu kútútú xú'ún ñúu. Te n̄i ka'an-ya jíín-de: Kundikin-ro rúu, áchí-ya. Te n̄i ndukuiñi-de. Te n̄i ndikin-de-ya. ¹⁵ Te Jesús, n̄i yee-yá staa iní ve'e-de. Te suni kua'a cháa xíní jíín cháa ká'io kuachi, káyee-dé staa jíín Jesús jíín cháa káskuá'a jíín-yá, chí ío kua'a-dé kándikin-de-ya. ¹⁶ Te chaa káchaa tutu, jíín cháa fariseo, kánde'é-de ja yée-yá staa jíín cháa xíní jíín cháa ká'io kuachi. Te n̄i kaka'an-de jíín cháa káskuá'a jíín-yá: Naja yée-yá jí'i-ya jíín cháa xíní jíín cháa ká'io kuachi, áchí-de. ¹⁷ Yúan-na te n̄i jini so'o Jesús. Te n̄i ka'an-ya jíín-de: Chaa ká'io ndáján, tú kánandi'i-de chaa táná, chí chaa kaku'u kúu ja kájinu ñú'ún. N̄a tú vai-ri kana-ri xiní cháa ndaa, chí chaa ká'io kuachi kána-ri xiní, áchí-ya.

Sik̄i já kóndicha in̄i

¹⁸ Te chaa káskuá'a jíín Juan, jíín já káskuá'a jíín cháa fariseo, ká'io ndicha in̄i-de. Te n̄i chakoyo chaa-ún. Te n̄i kaka'an-de jíín-yá: Chaa káskuá'a jíín Juan jíín já káskuá'a jíín cháa fariseo, naja ká'io ndicha in̄i-de, te chaa káskuá'a jíín-ní, tú ká'io ndicha in̄i-de, áchí-de. ¹⁹ Te Jesús, n̄i ka'an-ya

jíin-de: Á kuu kondicha iní ñayivi ká'jin viko tánda'a, te nú kánchaa yii jíin-i. Chì nú nini kánchaa yii jíin-i, ma kúu kondicha iní-i. ²⁰ Ko chaa ìn kivi já yí-ún, kuxio-de nuu-í. Te kivi-ún, kuu kondicha iní-i. ²¹ Tú ni ìn nachu'un sa'ma jáá núú sú'nu tu'ú. Chì nú súan, te suni máá já ní nuku'un jáá-ún ka'nchaa-ga ja tu'ú-ún, te ja te'ndé-ún ví'í-gá te'nde. ²² Te tú ni ìn chu'un vino jáá iní ñii tú'ú. Chì nú súan, te máá vino jáá-ún ndátá ñii-ún, te kati vino-ún, te ñii-ún naa-ní. Ko ñii jáá jíin vino jáá, kúu ja kúu ku'un, áchí-ya.

Ja ní kakachi-de yoko trigo kivi ndétatú

²³ Te ìn kivi ndétatú ni ja'a Jesús kua'an-ya ìn nuu káa trigo. Te chaa káskuá'a jíin-yá, kájika-de kua'an-de. Te kákachi-de yoko. ²⁴ Yúan-na te chaa fariseo, ni kaka'an-de jíin-yá: Naún kúu jian. Naja kásá'a-de súan kivi ndétatú, chì tú ío ley. Achí-de. ²⁵ Te máá-yá, ni ka'an-yá jíin-de: Á tú ní káka'u kuti-ro tutú naún ní sá'a David, kivi ní kii tundó'o nuu-dé. Te ni jí'i-de soko, onde jíin cháa ni kaxiukú jíin-de. ²⁶ Te ni kivi-de iní ve'e Dios. Te Abiatar ni kuu máá sutú ñá'nu-ga. Te ni yee-dé statilá ì kaxiukú ndijín, ja tú ío ley kee ní ìn chaa, chì máni sutu káyee núú. Te suni ni ja'a-de nuu cháa kaxiukú jíin-de, áchí-ya. ²⁷ Te suni ni ka'an-ya jíin-de: Kivi ndétatú ni jungoo ja sikí cháa; nasu cháa ja sikí kivi ndétatú. ²⁸ Núsáá te máá Sé'e chaa, suni Jito'o kivi ndétatú kúu-ya, áchí-ya.

3

Ìn chaa ni ichi nda'a

1 Te inga jínu nī ndivī Jesús inī ve'e sinagoga. Te yúan nī io ñn cháa nī ichī káján ñn nda'a-dé. 2 Te kándé'é-de nú nasáva'a-ya-dé kivī ndétatú, náva'a kakan-de kuachi siki-yá. 3 Yúan-na te nī ka'an-ya jíin cháa kátí'íchi nda'a-ún: Ichi má'ñú yá'a jukuiñi-ro, áchí-ya. 4 Te nī ka'an-ya jíin-de jíná'an-de: Ndé ley ío siki kivī ndétatú. Á sá'a va'a-yó, xí sá'a ñáá-yo. Á nama-yó ñn cháa a yani kuu, xí ká'ni-yo ñn ndiyi, áchí-ya. Te máá-de, tú ní káka'an kuti-dé. 5 Te ndé'é-yá nuu-dé ja ká'íin-de xiin-yá. Te nī kitī inī-ya. Te nī kukuí'a inī-ya já ndáva iní añú-de jíná'an-de. Te nī ka'an-ya jíin cháa-ún: Skáa nda'a-ro, áchí-ya. Te nī skáa-de nda'a-dé. Te nda'a-dé-ún, nī nduva'a ñ-ní. 6 Yúan-na te nī kenda koyo cháa fariseo. Te nī kandaṭu'ún-ni-de jíin cháa herodiano siki-yá, ndasa ka'ni-dé-ya.

Kua'a ñáyivi ní kandikin-i-ya

7 Te Jesús, nī kusñn-ni-ya kuá'an-ya ondé yu'u mar jíin cháa káskuá'a jíin-yá. Te ñáyivi kuá'a xáan ndáñúu Galilea jíin ndáñúu Judea, nī kandikin-i-ya. 8 Te suni onde ñuu Jerusalén jíin Idumea, jíin ingá lado yucha Jordán, jíin ndáñúu Tiro jíin Sidón. Kua'a xáan ñáyivi, nī kajini tu'un-i ná ñá'nu tiñu nī sá'a-ya. Te nī chaḱoyo-i nuu-yá. 9 Te nī ka'an-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá ja ná kótu'a ñn barco lúlí kivi-ya, náva'a tú kaxin-i-ya. Chī kua'a xáan ñáyivi-ún ío. 10 Chī nī nasáva'a-ya ñáyivi kuá'a. Te taká ñáyivi káku'u kue'e, nī kakandita-i nuu-yá, ja ké'é-i-ya kákuñi-i. 11 Te tachī kīni nú nī kajini nuu-yá, te kájukuiñi jíí

núu-yá. Te kákana kó'ó: Máá-ní kúu Se'e Dios, áchí jíná'an. ¹² Ko máá-yá, n̄i ka'an xaan-yá jín já ná tú stá'an ndijin-ún-yá.

Já ní kaji-ya uxí uu chaa skuá'a jín-yá

¹³ Te n̄i kaa-ya kuá'an-ya onde yuku. Te n̄i kana-ya xiní ndé chaa játa'an in̄i máá-yá. Te n̄i jakoyo-de nuu-yá. ¹⁴ Te n̄i jani-ya uxí uu tá'an chaa, kuiñi-de jín-yá. Te táji-yá-de kingoyo-de kani-de tu'un. ¹⁵ Te kundiso-de tiñu ja násáva'a-de ñayivi kú'u. Te kiñi'in-de tach̄i k̄ini kingoyo. ¹⁶ Te Simón, n̄i naskúnání-yá-de Pedro. ¹⁷ Te Jacobo, se'e Zebedeo, jín Juan ñani Jacobo, n̄i naskúnání-yá ndendúu-de Boanerges, ja kuní ka'an: Chaa nátu'un taja. ¹⁸ Te sava-ga-de nání-de Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Jacobo se'e Alfeo, Tadeo, Simón ñuu Caná, ¹⁹ onde jín Judas Iscariote, ja ní nastúu-de-ya. Yúan-na te n̄i k̄ivi koyo-de ñn ve'e jín-yá. ²⁰ Te n̄i ndutútú tuku kua'a ñayivi. Te ni tuká ní kúu kee-yá staa jín-de. ²¹ Te n̄i kajini tu'un tá'an-ya. Te n̄i kakenda-de vai-de ja t̄in-de-ya. Chi n̄i kaka'an-de: Káku'u-de, áchí-de.

Tu'un ndiva'a sik̄i Espiritu Santo

²² Te ja káchaa tutu, n̄i kikoyo onde ñuu Jerusalén, n̄i kaka'an: Yí'i-de Beelzebú. Te jín tach̄i k̄ini ñá'nu kíñi'in-de tach̄i k̄ini kája'an, áchí. ²³ Te n̄i kana-ya xiní jíná'an. Te n̄i ka'an-ya tú'un yátá jín: Ndasá kuu kiñi'in Satanás-ún Satanás k̄i'in, áchí-ya. ²⁴ Te nú ñn ñuu sás̄in máá te kánakuatá'an máá, te ñuu yúan ma kún̄i'in. ²⁵ Te nú ñn ve'e sás̄in máá te kánakuatá'an máá, te ve'e yúan ma kún̄i'in. ²⁶ Te nú Satanás kánakuatá'an máá te sás̄in

máa, ma kúni'in, chi sasua naa, áchí-ya. ²⁷ Tú ni ñn cháa kuu kivi-de ini ve'e cháa kándáján te sákuí'ná-de ndatíñu, te nú tú xna'an-ga ku'ni-de cháa ndáján-ún. Yúan-na te kuu sákuí'ná-de ndatíñu cháa-ún. ²⁸ Jandáa ká'an-ri jín-ró já kóo tuká'nu ini nuu táká kuachi kásá'a cháa, te suni nuu tú'un ndiva'a nú nani ka'an-de jíná'an-de. ²⁹ Ko nú ñn cháa ká'an-de tu'un ndiva'a siki Espiritu Santo, ma kóo kuti tuká'nu ini-ya núu-dé, chi sua kundiso-de kuachi ní káni, áchí-ya. ³⁰ Chi ni kaka'an-de: Tá'an-de tachi káni, áchí-de.

Náa-ya jín ñani-ya

³¹ Te ni cháa náa-ya jín ñani-ya, te ká'in-ña yatá ké'e. Te ni katáji-ña tú'un kua'an kákana-ña xiní-yá. ³² Te ñayivi kuá'a káxiukú ní núu-yá-ún, ni kaka'an-i jín-yá: Kuándé'é-ní, chi ni cháa náa-ní jín ñani-ní ká'in-ña yatá ké'e kánandúkú-ña ní, áchí-i. ³³ Te máa-yá, ni ka'an-ya: Ndéja kúu náa-ri te ndéja kákuu ñani-ri, áchí-ya. ³⁴ Te ndé'é-yá nuu ñayivi káxiukú ní núu-yá-ún, te ni ka'an-ya jín-i: Kuni so'o-ró, chi ya'á kúu náa-ri jín ñani-ri. ³⁵ Chi ñayivi skíkuu tiñu kuni Dios, jian kúu ñani-ri, kúu kuá'a-ri, kúu náa-ri, áchí-ya.

4

Tu'un yatá siki cháa sáka trigo

¹ Te yu'u mar ni keja'á tuku-ya ní stá'an-ya tú'un. Te ni kandutútú kuá'a xaan ñayivi núu-yá. Te ja yúan ní kivi-ya ní jungoo-ya ini ñn barco nuu mar. Te taká ñayivi-ún, ni kakendoo-i káxiukú-i nuu nú'un. ² Te ni stá'an-ya kuá'a tú'un yatá núu-í.

Te n̄i ka'an-ya j̄ín-i: ³ Kuni so'o te kuni-ro: ñ̄n chāa s̄aka trigo, n̄i kenda-de s̄aka-dé. ⁴ Te n̄i kuu ja ní kenda-de s̄aka-dé, te ñ̄n nuni-ún, n̄i jungava yu'íchi. Te n̄i chāa t̄isaa. Te n̄i kakókó-tí. ⁵ Te inga, n̄i jungava nuu ñú'un yúu, nuu tú ío kua'a ñú'un. Te n̄i kana yachi-ni, chi tú ío kókon ñú'un. ⁶ Te nuu ní kana ndikandii, te n̄i kasun-ni. Te n̄i ichi, chi tú yo'o ní ío. ⁷ Te inga, n̄i jungava ma'ñú ínu. Te n̄i ja'nu iñu-ún. Te n̄i jasū nuu. Te tú ní kúun nuni. ⁸ Te sava, n̄i kajungava nuu ñú'un vá'a. Te n̄i kaja'nu. Te n̄i nakoko. Te n̄i kuun nuni. ñ̄n ja okó ux̄i, inga ja uní xiko, te inga ja ñ̄n ciento, áchí-ya. ⁹ Yúan-na te n̄i ka'an-ya j̄ín-de: Chāa ío so'o kuni ná'ín, te ná kúni so'o-de. ¹⁰ Te nuu ní ndoq máa-na-ya, te chāa ká'jin yani nuu-ya j̄ín ndí'uxí uū chāa káskuá'a j̄ín-ya, n̄i kajika tu'ún-de-ya sikí tú'un yátá-ún. ¹¹ Te n̄i ka'an-ya j̄ín-de: A kuajuku'un in̄i-ro tú'un yísa'í yá'a, ndasa koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Ko j̄ín já s̄in sik̄i ká'jin, chi máni j̄ín tú'un yátá ká'an-ri taká tu'un. ¹² Náva'a vāsa kánde'é, ná ndé'é ko ma ch̄ú'un in̄i. Te vāsa kájin so'o, ná kúni so'o ko ma júku'un in̄i. Náva'a ma ná jíó káva in̄i, te koo tuká'nu in̄i nuu taká kuachi, áchí-ya. ¹³ Te n̄i ka'an-ya j̄ín-de: Tú kájuku'un in̄i-ro tú'un yátá yá'a náún. Ndasá júku'un in̄i-ro sáva-ga tu'un yátá núsáá. ¹⁴ Chāa s̄aka trigo kúu chāa s̄aka tú'un. ¹⁵ Te nuni ní kajungava yu'íchi kákuu chāa n̄i saka tú'un in̄i-de. Ko nú n̄i kajini so'o-de, te cháa-ni Satanás te jánchāa-ni tu'un n̄i saka iní añú-de-ún kua'an-ni j̄ín. ¹⁶ Te nuni ní saka núu ñú'un yúu, kákuu chāa kájin so'o tu'un, te kús̄i in̄i-de j̄ín. ¹⁷ Ko

túu nuu káka yo'o iní-de. Te yaku-ni kiví kánda. Te nú nī ndonda tundó'o sikí-dé, xí nú nī sándiva'a-i jíin-de sikí tú'un-ún, te kánayu'ú-ni-de. ¹⁸ Te nuni ní saka má'ñú íñu kákuu cháa kájini so'o tu'un. ¹⁹ Ko kákutéñu-de jíin ndatíñu-de. Te kákuni-de kukúká-de, te káxndá'ú-de máá-de jíin. Te kákutóo iní-de sikí sáva-ga ndatíñu. Ndi'i ya'á sátéñu-de te jasú nuu tú'un-ún, te tú kúun nuni. ²⁰ Te nuni ní saka núu ñú'un vá'a kákuu cháa kájini so'o tu'un. Te kájatá'ú-de te kájá'a-de nuni. In-de oko uxí, inga-de uní xiko, te inga-de in ciento, áchí-ya.

Tu'un yiti

²¹ Te suni nī ka'an-ya jíin-de: Á júkuiñi yiti já kúndij sa'í chii nundóo, xí chí jito. Á tú kundij nuu candelero. ²² Chi tú ío ni in tiñu yisa'í sáni, chí taká-ni stá'an ndijin-ya. Ni tú ío ni in tu'un yisa'í sáni, chí taká-ni vai ndijin sá'a-ya. ²³ Chaa ío so'o kuni ná'in, te ná kúni so'o-de, áchí-ya. ²⁴ Te suni nī ka'an-ya jíin-de: Ná kúni so'o va'a-ró. Chi jíin kú'a ja káchikua'á-ro, suni nakukua'á-ro. Te ndaa-ga sikí máá-ró já kájini so'o-ró. ²⁵ Chi chaa ja á ñáva'a, te kii-ga nuu-dé. Te chaa ja ná tú ñáva'a, vasa ja á ñáva'a-de-ún te kuxio ki'in, áchí-ya.

Tu'un tata ni ja'nu

²⁶ Te nī ka'an-ga-ya: Ñuu nuu tá'ú Dios tiñu kúu nátu'un in chaa nī chí-i-de tata nuu ñú'un. ²⁷ Te kixí-de ñúú te ndúko-de ndúú. Te tata-ún a kána te já'nu. Te máá-de, tú jiní-de ndasa sá'a. ²⁸ Chi máá ñú'un kúu ja já'a nuni. Xna'an-ga viu, te vásá kána yoko. Yúan-na te nuni ndóo chí yoko-ún. ²⁹ Te nú

n̄i kuaan nuni-ún, te skívi-ni-de jóso, chí a n̄i jaa kivi tá'nu, áchí-ya.

Tu'un ndikin yua mostaza

³⁰ Te n̄i ka'an-ya: Na jín ka'an-yo já ndása kuni koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Xí na tu'un yátá skétá'an-yó jín. ³¹ Kúu nátu'un ndikin yua mostaza ja nú n̄i jicha nuu ñú'un, te yuán kúu ñn tata lúli-ga vásá taká tata ío nuu ñú'un-ún yá'a. ³² Ko nú a n̄i jicha. Te kana, te já'nu xaan-gá vásá taká-ga yua. Te kúná'nu nda'a. Te tisaá ío andívi vatu-ni sá'a-tí taká-ti chí kati-ún, áchí-ya. ³³ Te kua'a tú'un yátá súan n̄i ka'an-ya jín ñáyivi, ndasa n̄i kakanda máa-i kuni so'o-i. ³⁴ Te nú tú tu'un yátá te tú ka'an-ya jín-i. Chí máni máa-ni nuu cháa káskuá'a jín-yá n̄i kachi kaji-yá taká tu'un.

Ja ní jukuiñi tachi xaán ní sá'a-ya

³⁵ Te n̄i ini kivi-ún. Te n̄i ka'an-ya jín-de: Ná kija'a-yó íchi lado-ún, áchí-ya. ³⁶ Te n̄i kaxndóo-de ñáyivi kuá'a-ún. Te súan-ni n̄i kajaka-de-ya iní ñn barco. Te suni kua'an yakū-ga barco lúli jín-yá. ³⁷ Te n̄i ndonda ñn tachi xaán. Te suni n̄i ndonda su'ma mar, n̄i kivi iní barco-ún. Te barco-ún kuni chítú ndúcha iní núú. ³⁸ Te máa-yá, kánde-ya ondé yata barco-ún, kixí-ya síki ñn sa'ma yí'i xini. Te n̄i kaxndúko-de-ya. Te kaka'an-de jín-yá: Mae-stro, á tú nákan iní-ní ja náa-yo, áchí-de. ³⁹ Te n̄i nduko-ya. Te n̄i ka'an xaan-yá nuu tachi-ún. Te n̄i ka'an-ya jín mar-ún: Ná'ín-ni koo-ró, jukuiñi, áchí-ya. Te n̄i jukuiñi tachi-ún, te ná'ín yúú íi-ní n̄i kuu. ⁴⁰ Te n̄i ka'an-ya jín-de: Naja káyu'ú-ro. Naja tú kákandija-ró, áchí-ya. ⁴¹ Te n̄i kayu'ú xaan-dé. Te

n̄i kaka'an-de: Ndé ch̄aa kúu ch̄aa yá'a núsáá, ja ondé tach̄i jín mar kájandat̄u nuu-dé, áchí-de.

5

Chaa tá'an tach̄i k̄ini ndañúu Gadara

¹ Te n̄i jakoyo-ya ingá lado mar ndañúu Gadara.
² Te n̄i kenda-ya iní barco-ún. Te onde ve'e añú n̄i kenda ñ̄n ch̄aa tá'an tach̄i k̄ini, te n̄i ketá'an-ni-de jín-yá. ³ Te ncháá-de ma'ñú vé'e añú. Te tú ni ñ̄n kúndéé kú'ni-de jín cadena. ⁴ Ch̄i kua'a xáan jínu n̄i nu'n̄i-de jín manea jín cadena. Ko cadena-ún, ndi'i-ni n̄i ja'nu sava-de. Te manea-ún, ndi'i-ni n̄i kukuáchí ní sá'a-de. Te tú ni ñ̄n kúndéé jín-de ka'nu-de. ⁵ Te taká kivi ndúú ñúú-ni j̄ika-de yuku jín má'ñú vé'e añú. Te kána jín-de, te stují-dé máa-de jín yúu. ⁶ Te n̄i jini-de ja á j̄iká-ga vai Jesús. Te n̄i chaa-de corre kua'an-de nuu-yá. Te n̄i jukuiñi j̄ití-de nuu-yá. ⁷ Te n̄i kana kó'ó-de: Naún sá'a-ní jín-ná Jesús, Se'e Dios, I'a kúñá'nu xaan. Ká'an nda'ú-ná jín-ní onde jín Dios, ma xndó'o-ní náá, áchí-de. ⁸ Chi n̄i ka'an-ya: Tach̄i k̄ini, kenda ki'in-ro iní ch̄aa yá'a, áchí-ya. ⁹ Te n̄i j̄ika tu'ún-yá-de: Naún nání-ró. Te máa-de, n̄i ka'an-de: Chaa kua'a xáan nání-ná, ch̄i kua'a-ná ío, áchí-de. ¹⁰ Te n̄i ka'an nda'ú-de jín-yá ja má kíñi'in-ya-dé ñuu-ún ki'in-de. ¹¹ Te yani yuku yúan ío ñ̄n tikun̄i ká'nu kin̄i kájitu-t̄i. ¹² Te tach̄i k̄ini-ún, n̄i kaka'an nda'ú jín-yá: Tájí-ní náá ná k̄ingoyo-ná kivi-ná in̄i kin̄i yúan, áchí. ¹³ Te Jesús, n̄i ja'a-ya tú'un. Te n̄i kenda tach̄i k̄ini-ún kája'an. Te n̄i kivi koyo in̄i kin̄i. Te tikun̄i kin̄i-ún, n̄i kajungoyo-t̄i ñ̄n yukáva onde in̄i mar. Te kin̄i-ún ío nátu'un uu

mil-ti. Te nuu mar ni kaji'i-ti. ¹⁴ Te chaa kándito-ti yúan, ni kajinu-de. Te ni kakastu'ún-de nuu ñúu jíin núu rancho. Te ni chakoyo ñáyivi-ún kánde'é-i naún ní kuu. ¹⁵ Te ni chakoyo-i nuu Jesús. Te ni kajini-i nuu chaa ni ndo'o jíin tachí káni-ún. Te kánchaa-de, ñú'un-de sa'ma, te a ni nduva'a xini-dé. Te ni kayu'ú-i. ¹⁶ Te chaa ni kajini-ún, ni kakastu'ún-de nuu ñáyivi vái koyo ndasa ni ta'an chaa ni yi'i tachí káni-ún, te ndasa ni kuu jíin káni-ún. ¹⁷ Te ni kakejá'á-de ni kaka'an-de jíin-yá ja ná kenda-ya ñúu-de ki'in-ya. ¹⁸ Te ni kivi-ya iní barco. Te chaa ni ta'an tachí káni-ún ká'an nda'ú-de jíin-yá, ja kúndee-de jíin-yá kuni-de. ¹⁹ Ko Jesús, tú ní já'a-ya tú'un, chi ni ka'an-ya jíin-de: Kuáno'on vé'e-ró núu tá'an-ró. Te kani-ró tú'un ná ñá'nu xaan tíñu ni sá'a máa Jító'o-ro jíin-ró, te ndasa ni kundá'ú iní-ya róo, áchí-ya. ²⁰ Te ni kee-de kua'an-de. Te ni kejá'á-de ni jacha-de tu'un iní ñuu Decápolis ná ñá'nu xaan tíñu ni sá'a Jesús jíin-de. Te ndivii ñáyivi yúan, ni kanaa iní-i kájini tu'un-i.

Tu'un sesí'í Jairo

²¹ Te ni ja'a tuku Jesús kua'an-ya jíin barco inga lado. Te ni kandutútú kuá'a xaan ñáyivi núu-ya. Te máa-ya, kándii-ya yú'u mar. ²² Te ni chaa ñn chaa nání-de Jairo kúñá'nu-de iní ve'e sinagoga. Te ni jini-de nuu-ya. Te ni jukuiñi jíití-de nuu-ya. ²³ Te ni ka'an nda'ú téyíi-de jíin-yá: Sesí'í-ná a yani kuu-i. Ki'in-yo te xndée-ní nda'a-ní siki-í nává'a ná kaku-i, te nachaku-i, áchí-de. ²⁴ Te ni kee-ya kuá'an-ya jíin-de. Te ni kandikin kua'a ñáyivi kája'an-i jíin-yá. Te ni kajaxin-i-ya.

Ja ní nasáva'a-ya ñn ña'an kú'u kue'e niñi

²⁵ Te yúan ío ñn ña'an ní kuu uxí uu kuiá ndó'o-ña kué'e játi niñi-ña. ²⁶ Te xaan ní ndo'o-ña jíin ñátaná. Te nì janu-ña táká ja ñáva'a-ña jíin. Te tú kuti ní kúu tana, chí sasua ví'í-gá nì sá'a. ²⁷ Te nì jini tu'un-ña tú'un Jesús. Te nì jaa-ña íchi yatá-yá ma'ñú ñáyivi kuá'a-ún. Te nì ké'é-ña sá'ma-yá. ²⁸ Chi nì ka'an-ña: Nú ná ké'é-rí vasté sá'ma-yá, te kaku-ri. Achí-ña. ²⁹ Te onde nuu kána niñi-ña-ún, nì ichi-ni. Te nì jini-ña já ondé inì yiki kúñu-ña ní nduva'a tundó'o tá'an-ña-ún. ³⁰ Te Jesús, nì jini-ni inì máa-yá ja ní kenda fuerza-ya kuá'an. Te nì jíó káva-ya núu ñáyivi kuá'a. Te nì ka'an-ya: Ndéja ní ké'é sá'ma-rí, áchí-ya. ³¹ Te cháa káskuá'a jíin-yá, nì kaka'an-de: Ndé'é-ní ja ñáyivi kuá'a yá'a kájaxin-i ní, te áchí-ní: Ndéja ní ké'é rúu, áchí-de. ³² Te máa-yá, yá'a yúan ndé'é-yá náva'a kunì-ya ndéja ní sá'a. ³³ Yúan-na te ña'an-ún, yú'ú-ña te kisi-i-ña, chí a jini-ña ndasa nì ta'an-ña. Te nì chaá-ña. Te nì jukuiñi jíti-ña núu-yá. Te nì kachì ndaa-ña táká tu'un. ³⁴ Te máa-yá, nì ka'an-ya jíin-ña: Hija, nì kandíja-ró te yúan ní kaku-ró. Ma yú'ú-ro, chí nì nduva'a-ró tundó'o tá'an-ro, áchí-ya.

Ja ní nachaku sesí'í Jairo

³⁵ Te sá súan ká'an-ya, te nì chakoyo ñáyivi ká'jin ve'e cháa kúñá'nu inì ve'e sinagoga, te nì kaka'an-i jíin-de: A nì jì'í sesí'í-ní. Naja stá'an-ga-ní Maestro, áchí-i. ³⁶ Te Jesús, nì jini so'o-ya tú'un yá'a ja súan nì kaka'an-i jíin cháa kúñá'nu inì ve'e sinagoga. Te nì ka'an-ya jíin-de: Ma yú'ú-ro. Kandíja te nì kuu-ni, áchí-ya. ³⁷ Te tú ní já'a-ya tú'un kundikìn ni ñn

yata-yá, chī máá-ni Pedro jín Jacobo jín ñani-de Juan. ³⁸ Te nī chakoyo-ya vé'e chaá kúná'nu inī ve'e sinagoga. Te nī jini-ya já kúvaa, kánde'e, kákana jíkó'ó xaán kákuu. ³⁹ Te nī kivi-ya. Te nī ka'an-ya: Naja kákuvaa-ro kánde'e-ro. Te suchí sí'í yá'a, tú ní jí'i-i, chī kixí-ni-i, áchí-ya. ⁴⁰ Te nī kasákátá ñáyivi-ún nuu-yá. Ko máá-yá, nī kiñi'in ndí'i-ya-í kája'an-i yata ké'e. Te nī ki'in-ya máá-ni táa náa suchí sí'í-ún, jín cháa ká'jin jín-yá, te nī kivi-ya núu kátúu suchí sí'í-ún kua'an-ya. ⁴¹ Te nī tñn-ya ndá'a suchí sí'í-ún. Te nī ka'an-ya jín-i: Talita cumi, ja kuní ka'an: Súchi, jín-ró ká'an-ri, ndukoo, áchí-ya. ⁴² Te nī ndukoo-ni suchí sí'í-ún. Te nī jika-i, chī a ío-i uxi uu kuia. Te nī kanaa iní-de kánde'é-de, te xaán káyu'ú-de. ⁴³ Te Jesús, nī ka'an xaán-yá jín-de ja tú ni ñn kuni tu'un. Te nī ka'an-ya jín-de ja ná kuá'a-de ja kée-í.

6

Ja ní kaské'ichi-i-ya ñúu Nazaret

¹ Te nī kenda-ya yúan. Te nī najaa-ya ñúu-ya. Te chaá káskuá'a jín-yá, nī kandikin-de-ya kája'an-de. ² Te máa kivi ndétatú nī stá'an-ya tú'un inī ve'e sinagoga. Te kua'a ñáyivi, nī kanaa iní-i kájini ná'in-i. Te káka'an-i: Ndé nī ni'in cháa yá'a tu'un yá'a. Te naún kuní ka'an tu'un ndíchí ní ni'in-dé-ún. Te naún sikí kúu tiñu ñá'nu ja sá'a-de jín ndá'a-dé-ún. ³ Nasu yá'á kúu chaá tújí yúnu. Te nasu sé'e María, ñani Jacobo jín José jín Judas jín Simón kúu-de náún. Á tú ká'jin kuá'a-de jín-yó yá'a, áchí-i. Te súan nī kakujá'a iní-i jín-yá. ⁴ Te Jesús, nī

ka'an-ya jíin-i: Chaa jáni tu'un Dios, máni ñuu-de jíin tá'an-de jíin iní ve'e-de kúu ja tú káka'an tu'un jíinú'ún jíin-de, áchí-ya. ⁵ Te tú ní kúu sá'a-ya ní ññ tiñu ñá'nu yúan. Chì yaku-ni ñayivi káku'u ñi nasáva'a-ya, já ní xndée-ya ndá'a-yá sikí-í. ⁶ Te náa iní-ya ndé'é-yá ja tú kákandija máá-i. Te ñi jíkó núu-ya ñí ñúu yani. Te ñi stá'an-ya tú'un.

Ja ní tájí-yá ndí'uxí uu-de kája'an-de

⁷ Te ñi kana-ya xiní uxí uu chaa káskuá'a jíin-yá. Te tájí-yá ndí'úu ndí'úu-de kingoyo-de. Te ñi ja'a-ya fuerza iní-de ja kúndéé-de jíin tachí kíni. ⁸ Te ñi tá'ú-yá tiñu nuu-dé ja tú kuti naún kúndiso-de kuu-de ichi. Ni ñunu, ni státilá, ni xu'ún kúnu'ni sánchijí-de. Chì máá vara-ni kundá'á-de. ⁹ Ko kí'vi-de ndijan. Te tú ku'un-de uu su'nu, áchí-ya. ¹⁰ Te suni ñi ka'an-ya jíin-de: Nani ve'e kúu nú ñi kí'vi-ró, te kendo-ró iní ve'e-ún onde nú ñi kenda-ró yúan kua'an-ro. ¹¹ Te taká ñuu tú kájatá'ú róo yúan, ni tú káchu'un iní tu'un ká'an-ro, onde nú ñi kenda-ró yúan te skóyo-ró tákacha iní ja'a-ro, te súan kani ndaa-ro tú'un nuu-í. Jandáa ká'an-rí jíin-ró ja vítá-ga koo kuachi sikí ñúu Sodoma jíin ñúu Gomorra kí'vi kíi juicio, vásá sikí ñúu-ún, áchí-ya. ¹² Te ñi kenda koyo-de. Te ñi kajani-de tu'un ja taká ñayivi ná nákani iní-i. ¹³ Te suni kua'a tachí kíni ñi kákiñi'in-de kája'an. Te jíin aceite ñi kachi'i-de ñayivi káku'u, te ñi kanasáva'a-de-i.

Ja ní jì'i Juan, chaa skuánducha

¹⁴ Te rey Herodes, ñi jini tu'un-de tu'un Jesús, chì sí'ví-yá ñi jicha nuu ndijin kua'an. Te ñi ka'an-de: Jan jaan, Juan ja ní skuánducha-ún,

n̄i nachaku ma'ñú ndíyi. Ja yúan sátiñu tiñu ñá'nu xaan iní núsáá, áchí-de. ¹⁵ Ko sava-i n̄i kaka'an-i: Elías kúu-de. Te sava-ga-i n̄i kaka'an tuku-i: ñin cháa jáni tu'un Dios kúu-de, nátu'un cháa n̄i kajani tu'un-ya ondé sáá, áchí-i. ¹⁶ Te n̄i jini tu'un Herodes. Te n̄i ka'an-de: Yuán kúu Juan ja ní janchaa-ri xin̄i, te n̄i nachaku núsáá, áchí-de. ¹⁷ Ch̄i suni máá Herodes, a n̄i táji-de cháa n̄i jat̄in Juan. Te n̄i ju'ni-de cháa. Te n̄i chindee-de cháa vekaa ja kuáchi Herodías, ñasí'í Felipe ñani máá Herodes. Chi n̄i janchaa-de-ña kúu tuku-ña ñasí'í-de. ¹⁸ Te Juan, a n̄i kana jíin-de nuu Herodes: Tú ío ley kuaka-ró ñasí'í ñani-ro, áchí-de. ¹⁹ Ko ña'an, Herodías-ún, n̄i jito yu'u-ñá Juan, ch̄i ka'ni-ñá-de kuní-ña núú. Ko tú ní kúu sá'a-ña. ²⁰ Ch̄i Herodes, n̄i yu'ú-de n̄i jito-de Juan, ch̄i jini Herodes ja cháa ndaa cháa ndoo kúu Juan. Te n̄i nd̄ito va'a-de cháa. Te jini ná'in-de ja ká'an Juan, te náa iní-de ndé'é-de. Te n̄i io in̄i n̄i io añú-de n̄i jini ná'in-de tu'un ká'an Juan. ²¹ Te ñin kivi ní kus̄i iní Herodes. Te n̄i sá'a-de ñin viko kivi ní kaku-de. Te n̄i sá'a-de ñin ja kúxini cháa kakuñá'nu jíin-de, jíin cháa kakuu general, jíin cháa kakuñá'nu ñuu Galilea. ²² Te n̄i kivi sesí'í máá Herodías jita já'a-i. Te Herodes jíin táká cháa káyee stáa jíin-de, n̄i kakus̄i iní-de n̄i sá'a-i. Te rey-ún, n̄i ka'an-de jíin súchí sí'í-ún: Kakan naún kuní-ro núu-rí te ná kuá'a-ri nuu-ro, áchí-de. ²³ Te n̄i jat̄u'un téyí-de: Taká naún kuní-ro kakán-ro núu-rí te ná kuá'a-ri nuu-ro, vasa onde sava ñuu ja t̄in-ri, áchí-de. ²⁴ Te n̄i kenda-i kua'an-i. Te n̄i ka'an-i jíin náa-i: Naún kakán-ná nuu-dé, áchí-i. Te n̄i ka'an-ña jíin-i:

Xini Juan ja skuánducha-ún kakan-ro, áchí-ña.
 25 Yúan-na te máá-i, ni ndivi-ni-i nuu rey. Te ni jikan-i: Vina ncha te kuni-ná kua'a-ni xini Juan ja skuánducha-ún nuu-ná kundee nuu in ko'o, áchí-i jín-de. 26 Te rey-ún, ni kuxíi xaan iní-de. Ko siki já ní jatü'un téyí-de, jín siki já ní kajini so'o chaá káyee staa jín-de, te tú ní kuni-de sásá'an-de kua'a-de nuu-í. 27 Te rey-ún, ni táji-ni-de in soldado ndíto yuxé'é-ún kua'an kuaki'in xini Juan. 28 Te soldado-ún, ni ja'an. Te ni janchaa xini Juan ini vekaa. Te ni chaá jín xini-ún kánde nuu in ko'o. Te ni ja'a nuu súchí sí'í-ún. Te suchí-ún, ni ja'a-i nuu náa-i. 29 Te ni kajini tu'un chaá káskuá'a jín Juan. Te ni jakoyo-de, ni kandaña-de yiki kúñu-ún. Te ni kachindee-de ini ve'e añú.

Ja ní kandutútú cháa apóstol nuu-ya

30 Te chaá apóstol, ni kandutútú-de nuu Jesús. Te ni kanakani-de tu'un taká tiñu ni kasá'a-de, jín tú'un ni kastá'an-de. 31 Te máá-yá, ni ka'an-ya jín-de: Ña'an sñ in lugar ñu'un té'é, te ndetatú-ro in tí'lí, áchí-ya. Chí kua'an vai kua'a ñáyivi kákuu-i. Te ni tú ní kánuña-ya já kée-yá staa. 32 Te kaja'an-ya iní in barco onde nuu ío sñ ñu'un té'é. 33 Te ni kajini ñáyivi já kaja'an-ya. Te ni kanakuni-i-ya. Te onde taká ñuu ni kajinu-i ni kakutútú-i yúan. Te ni jakoyo-i xna'an-ga vásá máá-yá. Te ni kakutútú-i nuu-yá. 34 Te ni kenda Jesús. Te ni jini-ya ñáyivi kuá'a xaan-ún. Te ni kundá'ú ini-ya-í, chí nátü'un ri tú jito'o súan ká'in-i. Te ni stá'an-ya kuá'a tú'un nuu-i.

Ja ní skée-yá u'un mil ñáyivi

35 Te sáa ch̄i a kua'ini, te chaa káskuá'a jíin-yá, n̄i jaa-de nuu-yá. Te n̄i kaka'an-de: Yá'a ch̄i máá ñú'un té'é kúu, te a kua'ini. 36 Núsáa te tájí-ní-i ná k̄ingoyo-i taká rancho jíin taká ñuu yani yá'a, te ná kuáan máá-i staa kée-í, ch̄i tú naún kée-í, áchí-de. 37 Te máá-yá, n̄i ka'an-ya: Kua'a máá-ró já kée-í, áchí-ya jíin-de. Te n̄i kaka'an-de jíin-yá: K̄ingoyo-ná te kuaan-ná uu ciento peso staa te kua'a-ná kee-í náún, áchí-de. 38 Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Nasaa staa kándiso-ró. Kuánde'é, áchí-ya. Te nuu ní kajini-de, te n̄i kaka'an-de: U'un státilá te uu tiyáká ío, áchí-de. 39 Yúan-na te n̄i tá'ú-yá tiñu nuu ñáyivi-ún ja ná júngoo s̄in ñn nuu ñn nuu-í sik̄i ichá kuí. 40 Te n̄i kajungoo yukun-i, ñn ciento, ñn ciento-i, jíin úu xiko ux̄i, uu xiko ux̄i-i. 41 Te n̄i ki'in-ya ndí'ú'un státilá-ún jíin úu tiyáká-ún. Te n̄i ndakoto-ya íchi ándíví. Te n̄i jikan ta'u-yá ja'a státilá. Te n̄i sákuáchí-yá státilá-ún. Te n̄i ja'a-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá n̄i kajani-de nuu-í. Te n̄i saka-yá ndí'úu tiyáká-ún nuu taká-i. 42 Te ndivii ñáyivi-ún, n̄i kayee-í. Te n̄i kanda'a ch̄ii-i. 43 Te n̄i kanastútú-de ja ní kendoo kuáchí, onde ux̄i uu j̄ika chítú ndí kúu, onde jíin tiyáká. 44 Te chaa n̄i kayee-ún jínu onde u'un mil-de.

Ja ní jika já'á-yá nuu mar

45 Yúan-na te n̄i skandá-ni Jesús chaa káskuá'a jíin-yá, n̄i k̄ivi koyo-de in̄i barco. Te ná kúxnúú-de nuu-yá k̄ingoyo-de inga lado yu'u mar nuu ñúu Betsaida. Ch̄i kuéé jachá-ya ñáyivi kuá'a-ún. 46 Te n̄i nakuatá'ú-yá nuu ñáyivi-ún kuangoyo-i. Te n̄i kee-ya kuá'an-ya onde yuku kuákakan ta'u-yá.

47 Te *n̄i* ini, te barco-ún a kándeé onde *m̄a'*ñú mar. Te máá *íin-na-ya* ní ndoo-ya núu ñú'íchí. 48 Te *n̄i* *jini-ya* já ní kakujtá-de káskáka-de barco-ún, *ch̄i* sua *n̄i* nana nuu *tach̄i*. Te tíkuáán-na kúu, te *n̄i* *chaa-ya* núu-dé *jíka* *já'*á-ya nuu mar. Te a *ja'a-ya* núu-dé *ki'in-ya* núu. 49 Te *n̄i* *kajini-de-ya* já *jíka-ya* núu mar. Te *n̄i* *kajani in̄i-de* *ja* añú kúu. Te *n̄i* *kakana kó'ó-de*. 50 *Ch̄i* *ndi'i-de*, *n̄i* *kajini-de nuu-yá*. Te *n̄i* *kayu'ú-de*. Yúan-na te *n̄i* *ka'an-ni-ya jíin-de*: Ndéé *sá'a-ró iní-ro*. Máá-rí kúu. *M̄a* *yú'ú-ro*, *áchí-ya*. 51 Te *n̄i* *kaa-ya* ní *kivi-ya jíin-de in̄i* barco-ún. Te *n̄i* *jukuiñi tach̄i*. Te máá-de, *n̄i* *kanaa xáan iní-de kánde'é-de nuu-yá*. 52 *Ch̄i* *ni tú* ní *kájuku'un in̄i-de* *ja* ní kuu *jíin státilá-ún*, *ch̄i* ndava iní añú-de.

Ñayivi káku'u ñuu Genesaret

53 Te *n̄i* *kaja'a-ya* *vái-ya* *ingá* lado. Te *n̄i* *chakoyo-ya* ñú'íchí ñúu Genesaret. Te *yundúcha-ún* *n̄i* *kajukuiñi-ya*. 54 Te nuu ní kenda *koyo-ya iní* barco, te *ñayivi* yúan, *n̄i* *kanakuni-ni-i* Jesús. 55 Te *n̄i* *kajicha nuu-i* *taká ndañúu* yúan. Te *n̄i* *kakejá'á-i* *n̄i* *kaskuíndiso-i* *ñayivi káku'u jíin* *jító yuu*, onde nuu ní *kajini tu'un-i kándeé-ya*. 56 Te *ndéni* *n̄i* kuu nú *n̄i* *kivi-ya*, á *ñuu lúlí*, á *ñuu ká'nu*, á *rancho*, te *kájani-i* *ñayivi káku'u-ún in̄i* *ichi*. Te *káka'an nda'ú-i* *jíin-yá* *vasté yúsá'ma-yá* *ná ké'é-i*. Te *taká* *ñayivi* ní *kaké'é* *sá'ma-yá-ún*, *n̄i* *kanduva'a-i*.

7

Siki ndása kuchá'an ñáyivi

¹ Te chaa fariseo jíin yakú chaa káchaa tutu, ni kikoyo-de ichi ñúu Jerusalén. Te ni kakutútú-de nuu Jesús. ² Te chaa-ún, ni kajini-de ja sáva chaa káskuá'a jíin-yá káyee-dé staa jíin ndá'a chá'an-de, kuachi ja tú ní kanandá'a-de. Te ni kandonda siki-dé. ³ (Chi chaa fariseo jíin táká chaa judío, nú tú nandá'a ná'an-de, tú káyee-dé staa. Chi káñava'a-de taninu aná'an. ⁴ Te nú ni kanajió káva-de ja ní kaja'an-de nuyá'u, te nú tú nasándoo-de máa-de, tú káyee-dé. Te ío kua'a-gá taninu káñava'a-de te káchiñú'un-de, nátu'un ndúndoo vaso, tindo'o, ko'o káa, jíin jíto.) ⁵ te chaa fariseo jíin cháa káchaa tutu, ni kajika tu'un-de-ya. Te chaa káskuá'a jíin-ró, naja tú káchiñú'un-de taninu chaa aná'an. Naja káyee-dé staa jíin ndá'a chá'an-de, áchi-de. ⁶ Te ni ka'an-ya jíin-de: Chaa uu xini kakuu-ró. Bueno ni jani Isaías tu'un siki-ro, chi súan ni chaa máa-de tu'un sáa: Ñayivi yá'a jíin yú'u-í káchiñú'un-i ruu, ko jíin añú-i chi jíká-ni kakuu ini-i jíto-i ruu. ⁷ Te káchiñú'un sáni-i ruu, chi kástá'an-i tu'un jáni ini in chaa, áchi Isaías. ⁸ Chi ni kasía-ro tíñu ni tá'ú Dios nuu-ro, te káchiñú'un-ró táninu ni kajakin chaa, ja ndúndoo tindo'o jíin vaso. Te káñava'a-ró kuá'a-gá taninu súan, áchi-ya. ⁹ Te suni ni ka'an-ya: Bueno-ni kástivi-ró tú'un tá'ú tíñu Dios náva'a chiñú'un-ró táninu ni kajakin máa-ró. ¹⁰ Chi Moisés, ni ka'an-de: Kuandatu-ro núu táa-ro núu náa-ro. Chi nú ndéja ká'an ndiva'a jíin táa jíin náa, ná kúu nú kuu. Achí-de. ¹¹ Ko máa-ró káka'an-ro: Nú ío ndatíñu ja xíin in chaa. Te a kuu ni'in tíñu ja kuní táa-de xí náa-de, ko nú xna'an-ga ka'an-de ja Corbán kúu (ja kuní

ka'an, a ni soko-ri nuu Dios), ¹² yúan-na te tuká jínu ñú'ún kúti sá'a-de ja kuni táa-de xí já kuni náa-de, áchí-ro. ¹³ Te súan kástiví-ró tú'un Dios jíin táninu ni kajakin-ro. Te kua'a-gá tiñu súan kásá'a-ró, áchí-ya. ¹⁴ Te ni kana tuku-ya xini ñáyivi kuá'a-ún. Te ni ka'an-ya jíin-i: Ndi'i-ró ná kuni so'o-ró tú'un ká'an-ri, te chu'un ini-ro. ¹⁵ Taká ndatiñu ío ichi fuera chaá, nú ni kivi ini yu'u-dé, ma kúchá'an-de sá'a. Chi ja kenda ini yu'u-dé, yuán kúu ja kúchá'an-de sá'a. ¹⁶ Chaá ío so'o kuni ná'in, te ná kuni so'o-de, áchí-ya. ¹⁷ Te nuu ní kusíin-ya núu ñáyivi kuá'a-ún, te ni ndivi-ya ini ve'e. Te chaá kákuá'a jíin-ya, ni kajika tu'un-de-ya sikí tú'un yátá-ún. ¹⁸ Te ni ka'an-ya jíin-de: Suni tú kájuku'un ini máa-ró náún. Á tú kájin-ro já táka ja kivi ini chaá, ma kúu kuchá'an-de sá'a, ¹⁹ chi tú kivi ini añú-de, chi toko-dé kivi, te ndénda-ni kua'an, áchí-ya. Súan ni stá'an-ya já ío ndoo taká ndeyu. ²⁰ Te ni ka'an-ga-ya: Ja kenda ichi ini ñáyivi, yuán kúu ja kúchá'an-i sá'a. ²¹ Chi onde ichi ini añú kenda ja jáni ñáá ini, ja ísiki ncháa tá'an, ja kuáxán ini, ja já'ni ndíyi, ²² ja sakuí'ná, ja too ini, ja ñáá, ja xndá'ú ñá'an, ja tuká kúka nuu, ja ndákoto xaan, ja ká'an sikí tá'an, ja sáxixi máa, ja xini ñáá. ²³ Taká tu'un ñáá yá'a, máni ichi ini añú kenda te kúchá'an-i sá'a, áchí-ya. ²⁴ Te ni ndukuiñi-ya yúan. Te kua'an-ya onde raya ñuu Tiro jíin ñuu Sidón. Te ni kivi-ya ñn ve'e. Te kuni-ya já tú ni ñn kuni tu'un. Ko tú ní kúu kundee sá'i-ya yúan.

Ñ'a'an sirofenicia

25 Chi ñn ña'an íó ñn sesí'í-ña tá'an-i tachí káni. Te nì jini tu'un-ña tú'un-yá. Te nì chaa-ni-ña. Te nì jukuiñi jítí-ña núu-yá. 26 Te ña'an-ún, ña'an griega kúu-ña. Te onde ñuu Sirofenicia vai tata-ña. Te nì ka'an ndá'ú-ña jíin-yá ja ná kíñi'in-yá tachí káni tá'an sesí'í-ña-ún ki'in. 27 Te Jesús, nì ka'an-yá jíin-ña: Sía, ná ndá'a xna'an-ga chíi taká suchí yá'a, chí tú íó va'a ja kuánchaa-yo staa-í te skána-yó núu lúsu, áchí-yá. 28 Te nì ka'an-ña: Jandaa ká'an-ní Táta, ko lúsu-ún ichi chíi mesa náchii-tí staa kuachí kóyo yu'u-í yáji-tí, áchí-ña. 29 Yúan-na te nì ka'an-yá jíin-ña: Kuá'án núsáa, chí tu'un va'a kúu ja ní ka'an-ro yá'a. Te tachí káni-ún, a nì kenda kua'an inì sesí'í-ro, áchí-yá. 30 Te nì kee-ña kuáno'on-ña ve'e-ña. Te nì jini-ña já kátúu sesí'í-ña núu jíto. Te a nì kenda tachí káni-ún kua'an.

Chaa só'ó kásteté

31 Te nì kenda tuku-yá ondé raya ñuu Tiro, nì kii-yá ichi Sidón. Te nì jaa-yá mar Galilea. Te nì ja'ncha sava-yá raya ñuu Decápolis vai-yá. 32 Te nì kákinchaka-i ñn chaa só'ó kásteté núu-yá. Te nì kaka'an ndá'ú-i jíin-yá ja ná xndée-yá ndá'a-yá sikí-dé. 33 Te nì kíñi'in sáin-yá-dé nuu ñáyivi kuá'a-ún. Te nì chindee-yá ndá'a-yá so'o-de. Te nì tiví sí'ví-yá. Te nì ké'é-yá yáa-dé. 34 Te nì ndakoto-yá ichi ándíví. Te nì jaká nuu inì-yá. Te nì ka'an-yá jíin-de: Efata, áchí-yá. Ja kuní ka'an: Nanuña. 35 Te nì nanuña so'o-de. Te nì nduvítá yáa-dé. Te nì kuu-ni nì naka'an kájí-de. 36 Te nì ka'an xaan-yá jíin ñáyivi-ún ja tú ni ñn nuu kachí-i. Te vasa nì'in nì ka'an xaan-yá jíin-i, ko

ví'í-gá n̄ kajacha-i tu'un-ya. ³⁷ Te n̄ kanaa xáan iní-i kándé'é-i. Te n̄ kaka'an-i: Bueno sá'a-ya táká tiñu; chi chaá só'ó nákuni so'o-de, te chaá ní'ín náka'an-de sá'a-ya, áchí-i.

8

Ja ní skée-yá kuun mil ñayivi

¹ Te kivi-ún, n̄ io kua'a xáan ñayivi, te tú naún káji-í. Te n̄ kana Jesús xin̄i cháa káskuá'a jíin-yá. Te n̄ ka'an-ya jíin-de: ² Kúndá'ú in̄i-r̄i ñayivi kuá'a yá'a, ch̄i a n̄ kuu un̄i kivi káxiukú-i jíin-rí, te tú naún káji-í. ³ Te nú natájí-rí-i no'on ndicha-i ve'e-i, te sava ichi te kuitá ii-í, ch̄i ío sava-i jíká vái koyo-i, áchí-ya. ⁴ Te chaá káskuá'a jíin-yá, n̄ kaka'an-de jíin-yá: Te ndéchi kí staa kée ndá'a ch̄i ñayivi yá'a, ch̄i máni ñu'un té'é kúu yá'a. Achí-de. ⁵ Te n̄ jika tu'ún-yá-de: Nasaa staa kándiso-ró. Achí-ya. Te n̄ kaka'an-de: Usiá-ni statilá, áchí-de. ⁶ Yúan-na te n̄ tá'ú-yá tiñu nuu ñayivi kuá'a-ún ja ná júngo-o-i nuu ñu'un. Te n̄ ki'in-ya ndí'usiá statilá-ún. Te n̄ jikan ta'u-yá. Te n̄ sakuáchí-yá. Te n̄ ja'a-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá, ja ná káni-de nuu ñayivi kuá'a-ún. Te n̄ kajani-de nuu-í. ⁷ Te suni kándiso-de yaku tiyáká lúli. Te n̄ jikan ta'u-yá ja'a-tí. Te n̄ tá'ú-yá tiñu ja suni ná káni-de nuu-í. ⁸ Te n̄ kayee-í. Te n̄ kanda'a ch̄i-i. Te n̄ kendo-ga. Te n̄ kanastútú-de usiá ndo'o já ní kendo kuáchí. ⁹ Te ñayivi ní kayee-ún ío natu'un kuun mil-i. Te n̄ jacha-ya-í kua'an-i. ¹⁰ Yúan-na te n̄ kivi-ni-ya iní barco jíin cháa káskuá'a jíin-yá. Te n̄ cha-ya ndáñúu Dalmanuta.

Tu'un yujan ía cháa fariseo

11 Te yúan nì chakoyo chaa fariseo. Te nì kakejá'á-de káxn̄dichí-de-ya kájikan-de tunì ichì ándíví núu-yá chì koto nchaa-de-ya kákuni-de. 12 Te nì jaka nuu inì-ya. Te nì ka'an-ya: Naja kájikan ñayivi yá'a tunì nuu-rí. Jandáa ká'an-ri jín-ró ma kuá'a-ri ni ñn tunì nuu ñayivi yá'a. 13 Te nì skéndoo-ya-dé jíná'an-de. Te nì ndivi tuku-ya iní barco, te kua'an-ya ingá lado. 14 Te chaa káskuá'a jín-yá, nì kanaa iní-de kundiso-de staa. Chì ñn-ni statilá kándiso-de inì barco. 15 Te nì ka'an xaan-yá jín-de: Koto va'a-ró máa-ró núu yújan ía chaa fariseo jín núu yújan ía Herodes, áchí-ya. 16 Te kándatu'un máa-de: Sikì já tú kándiso-yó staa núsáa, áchí-de. 17 Te nì jinì Jesús. Te nì ka'an-ya jín-de: Naja kándatu'un-ró. Já tú kándiso-ró staa náún. Á tú kájinì-ro. Á cha'an-ga juku'un inì-ro. Sáni ndava iní añú-ro náún. 18 Ká'io so'o-ró, te á tú kájinì so'o-ró. Ká'io nduchi-ro, te á tú kándé'é-ró, te á tú kánuku'un inì-ro. 19 Te nasaa jìka chítú ndíi státilá nì kendo kuáchí ní kanastútú-ró kiví ní sákuáchí-rí u'un statilá nì kayee ú'un mil chaa, áchí-ya. Te nì kaka'an-de: Uxi uu-ni, áchí-de. 20 Te nì ka'an tuku-ya: Te nasaa ndo'o chítú ndíi státilá nì kendo kuáchí ní kanastútú-ró kiví ní sákuáchí-rí usia statilá nì kayee kúun mil ñayivi, áchí-ya. Te nì kaka'an-de: Usia-ni, áchí-de. 21 Yúan-na te nì ka'an-ya jín-de: Te onde vina tú kájuku'un inì-ro náún, áchí-ya.

Já ní nasáva'a-ya chaa kuáa núu Betsaida

22 Te nì jaá-ya núu Betsaida. Te nì kákinchaka-i ñn chaa kuáa núu-yá. Te nì kaka'an nda'ú-i jín-yá

ja ná ké'é-yá-de. ²³ Yúan-na te ni tiin-ya ndá'a cháa kuáá-ún. Te ni kiñi'in-ya-dé ñuu-ún. Te ni tiví si'ví-yá nduchi-dé. Te ni xndée-ya ndá'a-yá siki-dé. Te ni jika tu'ún-yá-de: Á jiní-ro yakú, áchí-ya. ²⁴ Te máá-de, ni ndakoto-de. Te ni ka'an-de: Jiní-ná taká cháa. Ko nátu'un yunu jiní-ná-de kájika-de, áchí-de. ²⁵ Yúan-na te ni cháa tuku-ya ndá'a-yá siki ndúchi-dé. Te ni ndakoto va'a-de. Te ni nduva'a ii-dé. Te onde jíká te ni jiní kájí-de ndivií. ²⁶ Te ni natájí-yá-de kuano'on-dé ve'e-de. Te ni ka'an-ya: Ma kivi-ró iní ñuu. Te ni ñn nuu cháa ñuu-ún ma kachí-ro, áchí-ya.

Tu'un ni ka'an ndaq Pedro

²⁷ Te ni kenda Jesús jín cháa káskuá'a jín-yá kua'an-ya jín-de ichi taká ñuu ndañuu Cesarea de Filipino. Te ichi-ún ni jika tu'ún-yá-de: Te ruu, na cháa kúu-ri káka'an ñayivi, áchí-ya jín cháa káskuá'a jín-yá. ²⁸ Te ni kakastu'ún-de nuu-yá: Juan ja skuánducha, káka'an-i. Te sava-i: Elías. Te sava-ga-i: ñn cháa ni jani tu'un Dios onde sáa, áchí-de. ²⁹ Yúan-na te ni ka'an-ya jín-de: Te róó, na cháa kúu-ri káka'an máá-ró, áchí-ya. Te ni ka'an Pedro: Máá-ní kúu Cristo, áchí-de jín-yá. ³⁰ Te ni ka'an xa'an-yá jín-de jíná'an-de ja tú ni ñn nuu kachí-de tu'un-ya.

Jín kivi ní ka'an-ya já kúu-ya

³¹ Te ni kejá'á-yá ni stá'an-ya núu-dé ja jínu ñú'ún ndó'o xa'an máá Sé'e cháa. Te cháa ni kayii jín taká sutu ñá'nu jín cháa káchaa tutu ma kuátú'ún-de-ya, chí ka'ni-dé-ya. Te nuu uní kivi te nachaku-ya, áchí-ya. ³² Te kájí ní ka'an-ya tú'un yá'a. Yúan-na

te Pedro, ni t̄in-de-ya. Te ni keja'á-de ká'an xaan-dé nuu-ya. ³³ Te máá-yá, ni jíó káva-ya. Te ni ndakoto-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá. Te ni ka'an xaan-yá nuu Pedro: Satanás, kuxio ki'in-ro, chi tú júku'un iní-ro tú'un Dios, chi sa tu'un cháa júku'un iní-ro, áchí-ya. ³⁴ Te ni kana-ya xiní ñáyivi kuá'a-ún jíin cháa káskuá'a jíin-yá. Te ni ka'an-ya jíin-de: Nani cháa nú kuni-de kii-de yata-rí, te ma chíñú'ún-de máá-de, te ná kuándéé iní-de jíin túndó'o kii siki-dé, te ná kúndikin-de ruu kii-de. ³⁵ Chi cháa jíitú iní-de kaku-de chi túndó'o kii siki-dé, naa-dé. Te vasa ná kúu in cháa ja siki rúu jíin siki tú'un va'a-ri, ko kaku-de. ³⁶ Chi naún ní'in cháa vasa ná kúndéé-de ní'in-dé níi ñúyivi, te nú xnáa-dé añú-de. ³⁷ Xí naún chúnáa cháa añú-de. ³⁸ Chi nú ndé cháa kúka nuu iní-de nuu-rí jíin núu tú'un ká'an-ri ma'nú ñáyivi yá'a ja káisiki ncháa-i Dios jíin má'ñú cháa kásá'a kuachi, te suni súan kuka nuu iní máá Sé'e cháa nuu-dé, kivi ndíi-ya jíin táká ndaja'a ndóo-ya. Te kivi-ún ndúñá'nu-ya sá'a Táa-ya, áchí-ya.

9

¹ Te suni ni ka'an-ya jíin-de jíná'an-de: Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Ió sava cháa ká'jin yá'a ja má kúu kuti-dé onde nú tú kuni-de ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, ndasa kii jíin fuerza, áchí-ya.

Siki ja túku ni nduu-ya

² Yúan-na te nuu iñú kivi te ni jaka Jesús Pedro jíin Jacobo jíin Juan, te máni máá-ni-de ni kiñi'in s̄in-ya-dé kua'an-ya jíin-de in yuku súkún. Te yúan, tuku ni nduu-ya núu-dé. ³ Te sa'ma-yá ni

kanandii ncháa, kiyi xaan, nátu'un yu'a volcán. Te tú ío ni ñn ja súan kuu nakacha kiyi ini ñuyivi yá'a. ⁴ Te ni kandenda Elías jíin Moisés ni kajini-de. Te ni kandatú'un cháa-ún jíin Jesús. ⁵ Yúan-na te ni ka'an Pedro: Maestro, va'a-ga ná kéndoo-yó yá'a, te sá'a-ná unj ve'e kuii. ñn kuu máá-ní, inga kuu Moisés, te inga kuu Elías, áchí-de jíin Jesús. ⁶ Chi tú ní jini-de ndasa ka'an-de, chi káyu'ú xáan-dé. ⁷ Te ni chaá ñn vikó nu'ún. Te ni jasu ní núu-dé. Te nuu vikó nu'ún-ún ni kenda ñn tu'un ja ní ka'an: Ya'á kúu Se'e-ri ja kúndá'ú ini-ri, te kuni ná'ín-ró tú'un ká'an-ya. Achí. ⁸ Te ni kandakoto-ni-de. Te tuká ni ñn naún ní kájinide, chi máá ñn-na Jesús. ⁹ Te kánuu-de yuku-ún, te ni ka'an xaan-yá jíin-de ja tú ni ñn nuu kachí-de ja súan ni kajini-de-ún, chi onde ná náchaku máá Sé'e chaá ma'ñú ndíyi. Achí-ya. ¹⁰ Te ni kañu'un ini máá-de tu'un-ún. Te kájika tu'ún tá'an-de naún tu'un kúu: Ja náchaku ma'ñú ndíyi. ¹¹ Te ni kajika tu'ún-de-ya: Te chaá káchaa tutu naja káka'an-de ja kánúú ndíi Elías xna'an-ga, áchí-de. ¹² Te ni ka'an-ya jíin-de: Jandáa kúu ja ndíi Elías xna'an-ga, te nasájáa-de taká ndatíñu. Te suni yóso tú'un nuu tutú ja ndó'o xaan máá Sé'e chaá te sájá'a ini-i nuu-yá. ¹³ A ká'an-ri jíin-ró ja Elías, a ni kii-de. Te ni kasá'a-i taká ja ní kakuu ini-i jíin-de, nátu'un yóso tú'un-de nuu tutú, áchí-ya.

Suchi ñí'ín

¹⁴ Te ni nchaá-ya núu sáva-ga chaá káskuá'a jíin-yá. Te ni jini-ya ñáyivi kuá'a xáan, ni kajikó ndúu-i ní núu-dé. Te chaá káchaa tutu kástatá'an jíin-de. ¹⁵ Yúan-na te taká ñayivi-ún, ni kajini-ni-i

nuu-yá. Te n̄i k̄anaa iní-i k̄and̄é-i nuu-yá. Te n̄i katau-i kua'an-i nuu-yá. Te n̄i kaka'an-i jín-yá. ¹⁶ Te n̄i jik̄a tu'ún-yá-i: N̄a sik̄i k̄astátá'an-ró jín-de jíná'an-de, áchí-ya. ¹⁷ Yúan-na te n̄i ka'an ñn cháa ma'ñú ñáyivi kuá'a-ún: Maestro, vaí nchaka-ná se'e-ná nuu-ní, chí tá'an-i ñn tachí ñí'ín. ¹⁸ Te tachí-ún, ndéni kúu te nú n̄i t̄in-ni-i, te já'ni yí'í-ni-i. Te sjáa-ni t̄i'ñu yu'u-í. Te sk̄í'ñi nu'un-i. Te kuá'ichí-i sá'a. Te n̄i ka'an-ná jín cháa káskuá'a jín-ní ja ná kíñi'in-de ki'ín. Te tú ní kákuu sá'a-de, áchí-de. ¹⁹ Te n̄i ka'an-ya jín-i: Ñáyivi xáan ní'in iní kákuu-ró. N̄asaa-ḡa kivi kúnchaa-rí jín-ró. Te n̄asaa-ḡa kivi ndó'o-rí jín-ró. Kua'a-i ná kii-i nuu-rí núsáa, áchí-ya. ²⁰ Te n̄i kaja'a-de-i nuu-yá. Te n̄i jini-i-ya. Te tachí-ún, n̄i ja'ni yí'í xáan-ní-i. Te n̄i ndua-i nuu ñú'un. Te n̄i tuu-í. Te n̄i jaa t̄i'ñu yu'u-í. ²¹ Te Jesús, n̄i jik̄a tu'ún-yá táa-i: N̄asaa kivi ní kuu tá'an-i tachí yá'a, áchí-ya. Te n̄i ka'an-de: Ond̄e lúli-í. ²² Te tondó t̄ini jínu n̄i kuu chindee-i nuu ñú'un jín núu ndúcha, ja ká'ni-í kuní. Ko nú kuu sá'a-ní, kundá'ú iní-ní náá. Te chindéé chítuu-ní náá, áchí-de. ²³ Te n̄i ka'an Jesús jín-de: Te nú kándija-ró, chí cháa kándija te kuu taká ja kuní-de, áchí-ya. ²⁴ Yúan-na te máá táa suchí-ún, n̄i ka'an jaa-ni-de: Kándija-ná, ko chindéé chítuu-ní náá chí tú kándija va'a va'a-ná, áchí-de. ²⁵ Te n̄i jini Jesús ja ní katau ñáyivi kuá'a-ún kua'an-i nuu-yá. Te n̄i ka'an xaan-yá jín tachí kini-ún: Tachí ñí'ín só'ó, ruu tá'ú-rí tiñu nuu-ro. Kenda-ró iní-i, te ma ndívi-ga-ro iní-i, áchí-ya jín. ²⁶ Yúan-na te tachí-ún, n̄i kana kó'ó. Te t̄ini jínu n̄i ja'ni yí'í xáan-gá-i. Te n̄i kenda kua'an. Te máá suchí-ún, n̄i kundiyi-ni-i. Te

n̄i kaka'an tin̄i ñayivi: A n̄i ji'i-i, áchí. ²⁷ Te Jesús, n̄i t̄in-ya ndá'a-í, te n̄i ndukani-ya-í. Te n̄i ndukuiñi-í. ²⁸ Te nuu ní kivi Jesús in̄i ve'e, te chaa káskuá'a jíin-yá, n̄i kajika tu'ún s̄in-de-ya: Naja tú ní kákuu kiñi'in-ná tach̄i-ún ki'in, áchí-de. ²⁹ Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Ìn tá'an yuán, ni ma kenda kuti kí'in, te nú tú kakan ta'u-yo te kondicha in̄i-yo, áchí-ya.

Ja ní ka'an tuku-ya já kúu-ya

³⁰ Te n̄i kakenda-ya yúan. Te n̄i kaja'a-ya kuá'an-ya íchi ndáñúu Galilea. Te tú ní kuni-ya já kúni tu'un ni ñn. ³¹ Te n̄i stá'an-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá: Ñayivi yá'a nastúu-i máá Sé'e chaa nuu ndá'a sáva-ga chaa. Te chaa-ún, ka'ni-dé-ya. Ko nú n̄i ji'i-ya, te nuu uní kivi te nachaku-ya, áchí-ya jíin-de. ³² Te máá-de, tú ní kájuku'un in̄i-de tu'un yá'a. Te n̄i kayu'ú-de kaka tu'ún-de-ya.

Ja ní kastátá'an-de ndé chaa kúñá'nu-ga

³³ Te n̄i jaa-ya ñúu Capernaum. Te nuu ní kivi-ya iní ve'e, te n̄i jika tu'ún-yá-de: Naún tu'un n̄i kandatú'ún-ró íchi-ún, áchí-ya. ³⁴ Te máá-de, tú ní kaka'an kuti-dé. Ch̄i íchi-ún n̄i kastátá'an-de ndé chaa kuu ñá'nu-ga. ³⁵ Yúan-na te n̄i jungoo-ya. Te n̄i kana-ya xiní ndí'uxí uu-de. Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Nú ndé chaa kuni-de kunúu-de, te nduu-de sandí'í-na nuu táká tá'an-de. Te kuatíñu-de nuu tá'an-de. ³⁶ Te n̄i t̄in-ya ñn suchí lúlí. Te n̄i jani-ya-í ma'ñú-de. Te n̄i junu nchaa-ya-í. Te n̄i ka'an-ya jíin-de: ³⁷ Chaa ja jíin s̄iví-rí kuatá'ú-de ñn suchí lúlí nátu'un suchí yá'a, te ruu kuatá'ú-de. Te chaa kuatá'ú rúu, nasu rúu, ch̄i I'a n̄i tájí rúu vai-ri kuatá'ú-de,

áchí-ya. ³⁸ Te n̄i ka'an Juan jíin-yá: Maestro, n̄i kajini-ná ñin cháa ja jíin sí'ví-ní n̄i kiñi'in-de tach̄i k̄ini kája'an. Te tú ndikín-de yóó. Te n̄i kajasu-ná nuu-dé. Ch̄i tú ndikín-de yóó, áchí-de. ³⁹ Te Jesús, n̄i ka'an-ya jíin-de: Ma kasú-ro núu-dé, ch̄i ñin cháa ja jíin sí'ví-rí sá'a-de tiñu ñá'nu, ma kúu naka'an-de siki-rí. ⁴⁰ Chi cháa tú ká'an siki-yo, ndújíin-de jíin-yó. ⁴¹ Te nú ndé cháa kua'a-de ñin yajin ndúcha kó'o-ró jíin sí'ví-rí, te nú súan ná sá'a-de ch̄i kándujíin-ró jíin Cristo, jandáa ká'an-ri jíin-ró ja má xnáa-dé ya'u-de.

Siki ja skivi yóó nuu kuáchi

⁴² Te nú ñin suchí lúli yá'a kándija-i ruu te kivi-i kuáchi sá'a ñin cháa, te va'a-ga nú ní nú'ni ñin yosó ká'nu sukun-dé, te kenda-de ki'in-de nuu ndúcha mar núu. ⁴³ Te nú nda'a-ro kuní skivi róó nuu ío kuáchi, xiti ná kí'in. Va'a-ga ja kúchaku tikú'lu-ró, nasu ja kóo ndendúú nda'a-ro kí'in-ro núu infierno, nuu kayú ñu'un ja má ndá'va kuti. ⁴⁴ Te yúan, ni t̄indákú-de ma kúu-ti. Te ni ñu'un-ún ma ndá'va kuti. ⁴⁵ Te nú ja'a-ro kuní skivi róó nuu ío kuáchi, xiti ná kí'in. Va'a-ga ja kúchaku tikú'lu-ró, nasu ja kóo ndendúú ja'a-ro kí'in-ro núu infierno, nuu kayú ñu'un ja má ndá'va kuti. ⁴⁶ Te yúan, ni t̄indákú-de ma kúu-ti. Te ni ñu'un-ún ma ndá'va kuti. ⁴⁷ Te nú nduchi-ro kuní skivi róó nuu ío kuáchi, tava ná kí'in. Va'a-ga kivi-ró ñuu nuu tá'ú Dios tiñu jíin ñin-ni nduchi-ro, nasu ja kóo ndendúú nduchi-ro kí'in-ro núu infierno. ⁴⁸ Te yúan, ni t̄indákú-de ma kúu-ti. Te ni ñu'un-ún ma ndá'va kuti. ⁴⁹ Chi taká cháa kuu u'a-de sá'a ñu'un. Te taká

kuñu n̄i soko, kuu u'a sá'a ñij. ⁵⁰ Va'a ío ñij. Ko nú ñij-ún ná náa xikó u'a, ndasa ndu'u'a sá'a-ró núsáá. Nã kúñava'a-ró ñij iní máá-ró. Te ma kánaá-ro jíin tá'an-ró, áchí-ya jíin-de.

10

Siki tú'un tú xndóo tá'an

¹ Te n̄i kenda-ya yúan, te n̄i cha-a-ya ondé raya ñuu Judea jíin ingá lado yata yúcha Jordán. Te n̄i kutútú tuku ñayivi kuá'a núu-ya. Te n̄i stá'an tuku-ya tú'un nuu-í, nátu'un sá'a-ya. ² Te n̄i jakoyo cha-a fariseo nuu-ya ja kóto ncha-a-de-ya. Te n̄i kajika tu'un-de-ya: Á ío ley ja skéndo-o ñin cha-a ñasí'í-de, xí túu, áchí-de. ³ Te máá-ya, n̄i ka'an-ya jíin-de: Naún tiñu n̄i tá'ú Moisés nuu-ro, áchí-ya. ⁴ Yúan-na te n̄i kaka'an-de: Moisés, n̄i jatu'un-de ja kúva'a acta ndusín, te ndoo-ña, áchí-de. ⁵ Te Jesús, n̄i ka'an-ya jíin-de: Siki já ní'in iní añú-ro jíná'an-ró, yuán súan n̄i tá'ú-de tiñu yá'a nuu-ro. ⁶ Ko onde xnáñúú kivi ní jungoo ñuyivi, chi ja yí jíin já sí'í ní sá'a Dios. ⁷ Ja yuán kúu ja skéndo-o cha-a tá-a-de ná-a-de, te ketá'an-de jíin ñasí'í-de. ⁸ Te ja ní kuu uu tá'an, ñin-na kúu. Na tuká kúu uu, chí ñin-na kúu. ⁹ Núsáá te ja á n̄i skétá'an Dios, ma ndusín kuti sá'a ñin ñayivi, áchí-ya. ¹⁰ Te onde ve'e te cha-a káskuá'a jíin-ya, n̄i kajika tu'un tuku-de-ya siki tú'un-ún. ¹¹ Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Nú ndé cha-a skéndo-o-de ñasí'í-de te tanda'a-dé jíin ingá ña'an, te ísiki nchá-a-de ñasí'í-de nú súan. ¹² Te nú máá ñasí'í-ún xndóo-ña yí-ñá te tanda'a-ñá jíin ingá-de, te tu'un ísiki nchá-a sá'a-ña. Achí-ya.

Jesús jín súchí lúlí

¹³ Te nì chakoyo sava ñayivi núu-yá jín súchí lúlí ja ké'é-yá-i. Te chaá káskuá'a jín-yá, nì kaka'an xaan-dé nuu ñayivi vái koyo jín-i. ¹⁴ Te nì jini Jesús. Te nì kitì ini-ya. Te nì ka'an-ya jín-de: Sía, ná kíkoyo súchí lúlí núu-rí, te ma kasú-ro íchi-í, chì tá'an súan kákuu ja xín ñúu nuu tá'ú Dios tiñu. ¹⁵ Jandáa ká'an-ri jín-ró: Nú ñn chaá tú játú'un-de ñuu nuu tá'ú Dios tiñu nátu'un játú'un ñn súchí lúlí, ma kivi kuti-dé yúan, áchí-ya. ¹⁶ Te nì junu ncha-ya-í. Te nì xndée-ya ndá'a-yá xini-í jíná'an-i. Te nì jikan ta'u-yá ja'a-í.

Chaa kúká

¹⁷ Yúan-na te nì ki'in-ya íchi kuá'an-ya. Te jínu ñn chaá súchí nì chaá-de. Te nì jukuiñi jítí-de nuu-yá. Te nì jiká tu'un-de-ya: Chaá va'a kúu-ní Maestro. Ndasa sá'a-ná te ni'in tá'u-ná kuchaku-ná ñí káni, áchí-de. ¹⁸ Te Jesús, nì ka'an-ya jín-de: Naja ká'an-ro cháa va'a jín-rí. Tú ni ñn chaá va'a ío chì máa ñn-ni Dios. ¹⁹ A jini-ro tú'un nì tá'ú tiñu-ya núu-ro: Ma kúsiki ncháa tá'an-ró, ma ká'ni-ro ndíyi, ma sakuí'ná-ró, ma ká'an-ro tú'un tú'un, ma kuáncha-ro ndátíñu tá'an-ró; kuandatu nuu táa-ro núu náa-ro, áchí-ya. ²⁰ Te máa-de, nì ka'an-de jín-yá: Taká tiñu yá'a a nì skíkuu-ná onde ná lúlí-ná, Maestro, áchí-de. ²¹ Yúan-na te nì ndakoto Jesús nuu-dé. Te nì kumanj-ya jín-de. Te nì ka'an-ya jín-de: ñn-na tiñu kúmani sá'a-ró núsáa. Kuá'an, te xikó ndí'i-ró já ñava'a-ró, te kuá'a-ró núu ñayivi ndá'ú. Te onde andívi kóo yaji-ro. Yúan-na te kii-ró, kundikin-ro rúu ki'on, te kuandée ini-ro

jíin túndó'o kii sikí-ro, áchí-ya. ²² Te máá cháa súchí-ún, nì kuxíí iní-de ja súan nì ka'an-ya. Te nì kee-de kua'an-de. Te ndúkuí'a iní-de. Chì kua'a xáan ndátíñu ñáva'a-de. ²³ Yúan-na te Jesús, nì ndakoto-ya níí xín-yá. Te nì ka'an-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Xaan ú'u kivi ñin cháa kúká iní ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, áchí-ya. ²⁴ Yúan-na te cháa káskuá'a jíin-yá, kánaa iní-de kájini so'o-de tu'un nì ka'an-ya-ún. Ko nì ka'an tuku Jesús jíin-de: Hijo, cháa ja xáan káchiñú'ún-de xu'ún, xaan ú'u kivi-de ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. ²⁵ Yachi-ga ja'a ñin camello ya yiki tíkuí, vása ñin cháa kúká kivi-de ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, áchí-ya. ²⁶ Te máá-de, ví'í-gá kánaa iní-de, kájani iní-de: Ndé cháa kaku núsáá. ²⁷ Yúan-na te Jesús, nì ndakoto-ya núu-dé. Te nì ka'an-ya: Jíin cháa ma kúu kuti, ko tú súan kúu jíin Dios. Chi taká-ni tiñu ndí'i-ni kúu sá'a Dios, áchí-ya. ²⁸ Yúan-na te Pedro, nì ka'an-de jíin-yá: Náá, nì kaskéndo-ná taká ndatíñu-ná. Te nì kandikin-ná níí vai-yó, áchí-de. ²⁹ Te nì ka'an Jesús: Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Nú ñin cháa nì skéndo-de ve'e-de, xí ñani-de, xí kuá'a-de, xí táa-de, xí náa-de, xí ñásí'í-de, xí sé'e-de, xí tá'u-dé, ja sikí rúu jíin sikí tú'un va'a ká'an-ri, ³⁰ te nani'in-dé ñin ciento vuelta vina kúu ve'e, kúu ñani, kúu kua'a, kúu náa, kúu se'e, kúu ta'u. Ko chindikín-i-de. Ko onde inga vida cháa, yúan-na te kuchaku-de níí káni. ³¹ Te kua'a cháa kúnúú, nduu-de sandí'í-na. Te cháa sandí'í-na, ndunúú-de, áchí-ya.

Ja ní ka'an tuku-ya já kúu-ya

³² Te ká'jin-de ichi ní kákaa-de kája'an-de ñuu Jerusalén. Te Jesús, yóxnúú-yá nuu-dé. Te ñi kanaa iní-de kájiní so'o-de. Te ñayivi káindikín-ya-ún káyu'ú-i. Yúan-na te ñi kana sijn tuku-ya xiní ndí'uxí uu cháa-ún. Te ñi kastu'ún-yá nuu-dé taká tu'un kii sikí-yá: ³³ Ná kuní-ro: Kaa-yó kí'in-yo ñuu Jerusalén. Te yúan natuu máa Sé'e cháa nuu taká sutu ñá'nu, jín núu cháa káchaa tutu. Te ndonda-de sikí-yá kuu-ya. Te nachí'i-de-ya ndá'a cháa sijn nación. ³⁴ Te cháa-ún, sákátá-de nuu-yá. Te kuá'a-de ta'u-yá. Te tiví sivi-de nuu-yá. Te ka'ni-dé-ya. Ko nuu uní kiví te nachaku-ya, áchí-ya.

Favor jikán Jacobo jín Juan nuu-yá

³⁵ Yúan-na te Jacobo jín Juan, se'e Zebedeo, ñi jakoyo-de nuu-yá. Te ñi kaka'an-de jín-yá: Maestro, kákuñ-ná ja sá'a-ní ñin ja kakán-ná nuu-ní, áchí-de. ³⁶ Te máa-yá, ñi ka'an-ya jín-de: Ndasá kákuñ-ro ja sá'a-ri jín-ró, áchí-ya. ³⁷ Te ñi kaka'an-de jín-yá: Kuá'a-ní xiin-ní kuxiukú-ná jín-ní, ñin-ná ichi ndává'a-ní, te inga-ná ichi ndávésé-ní, kiví ndúñá'nu-ní, áchí-de. ³⁸ Yúan-na te Jesús, ñi ka'an-ya jín-de: Tú kájiní-ro naún kúu ja kájikán-ro. Á kuu ndo'o ta'an-ro jín-rí jín túndó'o kii sikí-rí, xí kúu kuanducha-ro núu ní janducha-rí, áchí-ya. ³⁹ Te máa-de, ñi kaka'an-de: Kuu sá'a-ná, áchí-de. Te Jesús, ñi ka'an-ya jín-de: Jandáa, ja ndó'o ta'an-ro jín-rí jín túndó'o kii sikí-rí, te nuu ní janducha-rí, kuanducha-ro, ⁴⁰ ko ja kúxiukú-ró ichi ndává'a-ri jín íchi ndávésé-rí, nasu máa-rí tá'ú tíñu ja kuá'a-ri nuu-ro, chí ío tu'a ja kúu ñin cháa,

te cháa-ún ni'in, áchí-ya. ⁴¹ Te uxi-ga cháa-ún, ni kajini so'o-de tu'un yá'a. Te ni kakiti ini-de nuu Jacobo jíin núu Juan. ⁴² Te Jesús, ni kana-ya xiní-dé. Te ni ka'an-ya jíin-de: Kájini-ro já táká cháa kájito-de nátu'un cháa kakuñá'nu nuu ñáyivi, te kátá'ú téyíi-de tiñu nuu-í. Te ja kakuñá'nu siki máa-de, suni kátin ni'in so'o-de. ⁴³ Ko siki róo jíná'an-ró, na tú súan koo: Chi nú ndé róo kuní kuñá'nu nuu tá'an-ró, te róo kúu ja kuátíñu nuu tá'an-ró. ⁴⁴ Te nú ndé róo kuní kunúú, yuán ndúu mozo nuu táká-ro. ⁴⁵ Chi máá Sé'e cháa na tú vai-ya já kuátíñu ñáyivi núu-yá, chi sua játiñu-ya núu ñáyivi te kuá'a-ya máá-yá kuu-ya já nákuaan-ya kuá'a ñáyivi, áchí-ya.

Bartimeo, cháa kuáá

⁴⁶ Yúan-na te ni jakoyo-ya núu Jericó. Te yúan ni ndenda-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá jíin ñáyivi kuá'a xáan. Te Bartimeo cháa kuáá, se'e Timeo, kánchaa-de yu'íchi, jikán-de caridad. ⁴⁷ Te ni jini tu'un-de ja Jesús ñuu Nazaret kúu-ya. Te ni kejá'á-de kána kó'ó-de: Jesús, Se'e David, kundá'ú ini-ní náá, áchí-de. ⁴⁸ Te kua'a-í, ni kaka'an xaan-í nuu-dé, ja ná kasú-de yu'u-dé. Ko máa-de, ví'í-gá ni kana kó'ó-de: Táta Se'e David, kundá'ú ini-ní náá vij, áchí-de. ⁴⁹ Yúan-na te Jesús, ni jukuiñi-ya. Te ni ka'an-ya: Kana xiní-dé ná kii-de, áchí-ya. Te ni kakana-i cháa kuáá-ún: Ma ndúkuí'a ini-ro. Ndukuiñi ná chó'o, chi kána-ya róo, áchí-i jíin cháa-ún. ⁵⁰ Yúan-na te máá cháa-ún, ni skána-de tikachí-de. Te ni ndukuiñi-de. Te ni ja-de nuu Jesús. ⁵¹ Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Naún sá'a-ri jíin-ró kuní-ro, áchí-ya. Te

chaa kuáá-ún, n̄i ka'an-de jíin-yá: Maestro, ja ná ndúndij̄n nduchi-ná kuní-ná, áchí-de. ⁵² Te Jesús, n̄i ka'an-ya jíin-de: Kuá'án núsáá. Ja kándija-ró ní nama róó, áchí-ya. Te n̄i ndundij̄n-ni nduchi-dé. Te n̄i ndik̄in-de Jesús kua'an-de ichi-ún jíin-yá.

11

Ja ní k̄ivi Jesús ñuu Jerusalén

¹ Te n̄i kakuyani-ya ñúu Jerusalén, ñuu Betfagé, jíin ñúu Betania, chíi yuku Olivos. Te n̄i tájí-yá uu chaa káskuá'a jíin-yá kua'an-de. ² Te ká'an-ya jíin-de: Kuá'án ñuu kánchaa nuu-ro jíán. Te nuu k̄ivi-ni-ró yúan, te ni'in-ro ñin burro nú'ni-t̄i, ja ní ñin chaa té koso-gá-de-t̄i. Te ndájí-ró-t̄i, te kii-ró jíin-t̄i. ³ Te nú ndé chaa ká'an jíin-ró: Naja sá'a-ró súan, achí-de. Te kachí-ro kúni-de: Máa Jító'o-yo jínu ñú'ún-yá-t̄i, achí-ro. Yúan-na te tájí-ni-de-t̄i kíi-ró jíin-t̄i, áchí-ya jíin-de. ⁴ Te n̄i kaja'an-de. Te n̄i kani'in-dé burro-ún nú'ni-t̄i yúxé'é íchi yatá ké'e, nuu náketá'an uu ichi. Te n̄i kándájí-de-t̄i. ⁵ Te sava ja ká'ñin yúan, n̄i kaka'an jíin-de: Naún kásá'a-ró sá burro jian kándájí-ró, áchí. ⁶ Yúan-na te máa-de, n̄i kaka'an-de jíin-ún, natu'un n̄i tá'ú Jesús tiñu nuu-dé. Te vásá ní kasía-ún-de vai-de. ⁷ Te n̄i chaa-de jíin burro-ún nuu Jesús. Te n̄i kaxndée-de tikachí-de sik̄i-t̄i. Te n̄i jukoso-yá-t̄i. ⁸ Te kua'a-dé, n̄i kajakin-de tikachí-de in̄i ichi, te sava-ga-de, n̄i kaja'nu-de numa yúnu. Te n̄i kajakin-de in̄i ichi-ún. ⁹ Te ñayivi kaja'an ichi núu-yá, jíin ñáyivi kándik̄in ichi yatá-yá, kaka'an jaa-i: Xáán va'a I'a kúu-ya. Ná nákana jaa-yó-yá, chí ndíso-ya tíñu máa

Tatá Dios. ¹⁰ Te kákusiḡ iní-yo, chí táa-yo David, a yani tá'ú-de tiñu nuu-yo. Xáán va'a I'a kúu-ya ondé andíví, áchí-i. ¹¹ Te nḡ kivi Jesús inḡ ñuu Jerusalén, jíin iní ve'e iḡ. Te nḡ ndakoto-ya núu táká ndatíñu íin ní yúan. Te nuu ní ini, te nḡ kenda-ya kuá'an-ya ñuu Betania jíin máá uxí uu-de.

Tu'un mérkexe

¹² Te kivi xián-ún, nḡ kakenda-ya kuá'an-ya iní ñuu Betania. Te nḡ chaḡ soko chíi-ya. ¹³ Te onde jíká ní jini-ya ḡn mérkexe ja ío numa ndá'a. Te nḡ kandita-ya kuá'an-ya, jáni inḡ-ya já ní'in-yá ja kée-yá núu. Te nuu ní jaḡ-ya núu mérkexe-ún, tú kuti naún ní ní'in-yá, chí máá núma-ní ío. Chí nasu kivi kúun nde'e kúu. ¹⁴ Yúan-na te Jesús, nḡ ka'an-ya: Ni ḡn tuká naún kée kúti ndé'e xiní-ro ní káni, áchí-ya jíin mérkexe-ún. Te chaḡ káskuá'a jíin-yá, nḡ kajini so'o-de ja súan nḡ ka'an-ya.

Ja ní sándoo-ya vé'e iḡ

¹⁵ Te nḡ jakoyo-ya ñuu Jerusalén. Te nḡ kivi Jesús inḡ ve'e iḡ. Te nḡ kiñi'in-ya ñayivi kajaan káxikó íin-i inḡ ve'e iḡ-ún kája'an-i. Te nḡ skuíó káni-ya mesa chaḡ káxndái xu'ún, jíin silla chaḡ káxikó paloma. ¹⁶ Te tú ní já'a-ya tú'un ja'a ni ḡn-i jíin kivi inḡ ve'e iḡ-ún. ¹⁷ Te nḡ stá'an-ya tú'un nuu-í: Á tú yóso núu tutú ja vé'e-ri, ve'e nuu kájukan ta'u táká ñayivi nání. Ko máá-ró, a nḡ kanasá'a-ró yaú kava ñaku'ná, áchí-ya. ¹⁸ Te chaḡ káchaa tutu jíin sutú ñá'nu, nḡ kajini so'o-de tu'un-ún. Te kándúkú-de modo ndasa ka'ni-dé-ya. Ko káyu'ú-de-ya, chí taká ñayivi kánaa iní-i kájiní so'o-i tu'un stá'an-ya.

19 Te nuu kuá'ini, te ni kenda Jesús ini ñuu-ún, kua'an-ya.

Ja ní ichi mérkexe

20 Te jañá'an inga kivi, ni kanaja'a-ya kuá'an-ya. Te ni kajini-ya mérkexe-ún ja á ni ichi onde yo'o. 21 Yúan-na te ni nuku'un ini Pedro. Te ni ka'an-de jíin-yá: Maestro, nde'é-ni mérkexe-ún ja ní ka'an ndiva'a-ni jíin. Te vina a ni ichi ii, áchí-de. 22 Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Kandíja nuu Dios, 23 chi jandáa ká'an-ri jíin-ró: Nú ndé chaa ka'an-de jíin yúku yá'a: Kuxio, te jungoo-ró onde nuu mar, te nú tú kani sikí ini-de, chi sua kándíja-de ja súan kuu ja ní ka'an-de-ún, te ja ní jikan-de-ún, ni'in-dé. 24 Ja yúan ká'an-ri jíin-ró: Taká ja jikan-ro, te kakan ta'u-ro jíin, te ná kándíja-ró ja ní'in-ro, te ni'in-ro. 25 Te nú kájikán ta'u-ro, te kuña ká'nu ini-ro núu ndé ñn chaa jíto u'u róó, nává'a máa Táa-ro kánchaa-ya onde andíví, suni kuña ká'nu ini-ya núu kuáchi-ró. 26 Chi nú tú kuña ká'nu ini-ro, suni súan máa Táa-ro kánchaa-ya onde andíví, ma kúña ká'nu ini-ya núu kuáchi-ró, áchí-ya.

Sikí tíñu ndíso Jesús

27 Te ni najakoyo tuku-ya ñuu Jerusalén. Te jika kuu-ya iní ve'e ii. Te sutu ñá'nu, jíin cháa káchaa tutu, jíin cháa ni kayii, ni chakoyo-de nuu-yá. 28 Te ni kaka'an-de jíin-yá: Na jíin tú'un sá'a-ró tíñu yá'a. Te ndéja ní ka'an jíin-ró sá'a-ró tíñu yá'a, áchí-de. 29 Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Ná kaká tu'ún-rí róó ñn tu'un, te kachi-ro núu-rí. Yúan-na te ná kachí-ri nuu-ro na jíin tú'un sá'a-ri tíñu yá'a. 30 Ja ní skuánducha Juan sáa, á onde andíví ní

kii tu'un, xí cháa n̄i tá'ú tiñu. Kastu'ún, áchí-ya.
³¹ Yúan-na te n̄i kandatu'ún máa-de: Nú ka'an-yo:
 Ja ondé andíví. Te kachi-de kuni-yó: Naja tú ní
 kákandija-ró núu-dé núsáá. ³² Te nú ka'an-yo já
 cháa n̄i tá'ú tiñu. Te káyu'ú-yo ñáyivi, chí ndivii-í
 kájani ndaa in̄i-i ja cháa n̄i jani tu'un Dios n̄i kuu
 Juan, áchí-de jíin tá'an-de. ³³ Ja yúan ní kaka'an-de:
 Tú kájin̄i-ri, áchí-de jíin Jesús. Yúan-na te n̄i ka'an
 Jesús: Suni ruu, tú kachi-ri nuu-ro na jíin tu'un
 sá'a-ri tiñu yá'a núsáá, áchí-ya jíin-de.

12

Chaa kásatiñu nuu itú uva

¹ Te n̄i kejá'á-yá n̄i ka'an-ya tú'un yátá jíin-de
 jíná'an-de: ñin cháa, n̄i nachu'un-de ñin itú uva.
 Te n̄i jasú-de jakú. Te n̄i jacha-de ñin yau nuu
 kaxín-de. Te n̄i ndukani-de ñin torre. Te n̄i
 xndóo-de nuu cháa kásatiñu jíin. Te n̄i kee-de
 kua'an jíká-de. ² Te ñin kiv̄i te n̄i tájí-de ñin mozo-de
 vai nuu já kásatiñu jíin uva-ún, ja vái naki'in-de
 nde'e itú uva nuu já ní kasatiñu-ún. ³ Ko máa-ún,
 n̄i kakatñin-ún mozo-de. Te n̄i kastují-dé. Te n̄i
 kákiñi'in-ún-de. kuano'on sáni-ni-de. ⁴ Te máa
 jító'o, n̄i natáji tuku-de inga mozo-de vai nuu
 já kásatiñu-ún. Te n̄i kastují-ún xiní mozo-de.
 Te n̄i kasákátá nuu-dé. Te n̄i kákiñi'in-ún-de
 kuano'on-dé. ⁵ Te máa jító'o uva, n̄i natáji tuku-de
 inga cháa vai. Te n̄i kaja'ni-ún-de jíin kuá'a-gá-de.
 Te sava-de n̄i kastují. Te sava-de n̄i kaja'ni. ⁶ Ko
 máa jító'o, ío ñin se'e-de ja kúndá'ú in̄i-de. Te onde
 sand̄i'í-na n̄i tájí-de se'e-de vai nuu cháa kásatiñu.
 Te n̄i ka'an-de: Ná kóo jíñú'ún yúan núu sé'e-ri,

áchí-de. ⁷ Ko máá já kásátiñu-ún, n̄i kandatu'ún: Chaa yá'a xín tá'u. Ná chó'o, ná ká'ni-yo-dé, te ná ndóo ta'u-dé kuu-yó, áchí. ⁸ Te n̄i kakatin-ún sé'e-de. Te n̄i kaja'ni-ún-i. Te n̄i kaskána ndiyi-ún yatá itú uva. ⁹ Ndasá sá'a jito'o itú uva-ún núsáá. Chaa-de, te xnáa-dé ja ní kasátiñu-ún. Te kua'a-de itú uva-ún nuu sáva-ga chaa, áchí-ya. ¹⁰ Ni tutu i*í* yá'a té ka'u-ga-ro náún. Yuu já ní kaské'ichi chaa kachutá'an, ya'á kúu máá yúu ndiso fuerza jiki. ¹¹ Máá Tatá Dios, n̄i sá'a-ya súan. Te kánaa iní-yo ndé'é-yó tíñu yá'a, áchí-ya jíin-de. ¹² Te kándúkú-de modo tiin-de-ya. Chi n̄i kajuku'un iní-de ja siki máa-de kúu tu'un yátá ní ka'an-ya-ún. Ko n̄i kayu'ú-de n̄i kajito-de ñayivi. Te n̄i kaxndóo-de-ya, te kaja'an-de.

Siki xú'ún yóo

¹³ Te n̄i katáji-de sava chaa fariseo jíin chaa herodiano kaja'an-de nuu-yá, náva'a tiin yátá-de-ya jíin yakú tu'un. ¹⁴ Te n̄i chakoyo-de. Te n̄i kaka'an-de jíin-yá: Maestro, kájiní-ná ja ká'an ndaa-ní. Te tú yú'ú-ní jito-ní ni iin chaa, chi tú ndé'é-ní ndasa jito taká chaa, chi sua stá'an ndaa-ní ichi Dios. Á kuu kua'a-yó xú'ún yóo nuu César, xí túu. Á kua'a-yó, xí ma kua'a-yó, áchí-de jíin-yá. ¹⁵ Yúan-na te máa-yá, a n̄i juku'un iní-ya já xndá'ú-de-ya kákuni-de. Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Naja kábito nchaa-ro rúu. Kua'a xu'ún jíin ná kii ndé'é-rí, áchí-ya. ¹⁶ Te máa-de, n̄i kaja'a-de xu'ún-ún nuu-yá. Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Ndé chaa kúu chaa ncháá nuu yá'a, jíin tú'un yóso yá'a, áchí-ya. Te n̄i kaka'an-de jíin-yá: César kúu,

áchí-de. ¹⁷ Te Jesús, n̄i ka'an-ya jíin-de: Kua'a ja x̄in César nuu César, te ja x̄in Dios nuu Dios, áchí-ya. Te n̄i kanaa xa'an iní-de n̄i kajini so'o-de tu'un n̄i ka'an-ya.

Siki já náchaku ndiyi

¹⁸ Yúan-na te n̄i chakoyo chaá saduceo nuu-ya. Te chaá-ún, káka'an-de ja tú nachaku kuti ndiyi. Te n̄i kajika tu'un-de-ya: ¹⁹ Maestro. Moisés, n̄i chaá-de tutu n̄i ndoo jíin-yó, nú ñani in chaá kuu-de, te ndoo ñasíí-de, te nú tú se'e-de ní ío, te ñani-de naki'in ñasíí-de, te nandakin-de tata ñani-de, áchí tutu-ún. ²⁰ Te n̄i ka'io usiá ñani. Te chaá núú, n̄i tanda'a-dé. Yúan-na te n̄i jíi-de. Te tú ní xndóo-de tata-de. ²¹ Te chaá uu, n̄i naki'in-de-ña. Te n̄i jíi-de. Te ni chaá-ún, tú ní xndóo-de tata-de. Te chaá un̄i, suni súan. ²² Te ndí'usiá-de, n̄i kanchaka-de-ña. Te tú ni in-de ní xndóo-de tata. Te onde sandíí-na te n̄i jíi máá ñá'an-ún. ²³ Núsáá te kiv̄i náchaku taká ndiyi, ja náchaku máá ñani jíná'an-de, te ndé in-de kuu-ña ñasíí-de, ch̄i ndí'usiá-de, n̄i kanchaka-de-ña, áchí-de jíin-ya. ²⁴ Yúan-na te Jesús, n̄i ka'an-ya jíin-de: Tú kájuku'un in̄i-ro jíin tutú ii, ni jíin fuerza Dios. Yuán ní kastíví-ró tú'un. ²⁵ Ch̄i kiv̄i náchaku-de ma'ñú ndiyi, ni tuká tanda'a kúti-dé, ni ma nátanda'a máá-ña. Ch̄i nduu-de natu'un ndajá'a ká'io andíví. ²⁶ Te siki ndiyi ja náchaku, á té ka'u-ga-ro tutú Moisés, ndasa n̄i ka'an Dios jíin-de ma'ñú yukú: Máá-rí kúu Dios Abraham, Dios Isaac, Dios Jacob, áchí-ya jíin Moisés. ²⁷ Ko nasu Dios chaá n̄i kaji'i kúu-ya, ch̄i sua Dios

chaa káichaku kúu-ya. Xaan kástiví-ró tú'un núsáa, áchí-ya jíin-de.

Tu'un tá'ú tíñu kánúú xáan-gá

²⁸ Te ñn chaa cháa tutu ni jini so'o-de kástatá'an-de, ni jaa-de. Te ni jini-de ja vá'a ni nachísó-yá tu'un nuu-dé. Te ni jika tu'un-de-ya: Ndé tu'un kánúú xáan-gá nuu táká tu'un ni tá'ú-yá tíñu sáa, áchí-de. ²⁹ Te ni ka'an Jesús jíin-de: Ya'á kúu tu'un kánúú xáan-gá nuu táká-ga: Kuni so'o Israel, máa Tatá-yo Dios, máa ñn-ni-ya ío. ³⁰ Núsáa te kumaní-ro jíin máa Tatá-ro Dios onde jíin iní jíin añú-ro, jíin ní núu jiní tuní-ro, jíin ní fuerza-ro. Ya'á kúu tu'un tá'ú tíñu kánúú xáan-gá. ³¹ Te tu'un uu kúu suni nátu'un inga-ún: Kundá'ú iní-ro tá'an-ró nátu'un kúndá'ú iní-ro máa-ró. Tuká inga tu'un tá'ú tíñu kánúú-ga ío, chi ya'á-na, áchí-ya jíin-de. ³² Yúan-na te chaa cháa tutu, ni ka'an-de jíin-yá: Jandáa Maestro, va'a ka'an-ní, chí Dios ñn-ni-ya ío, te tuká inga Dios ío. ³³ Te kumaní-yo jíin-yá onde jíin iní jíin añú-yo, jíin ní núu jiní tuní-yo, jíin ní fuerza-yo, te kundá'ú iní-yo tá'an-yó nátu'un kúndá'ú iní-yo máa-yó, kánúú xáan-gá ya'á vásá ja ká'mu-yó kiti jíin táká kiti ká'ni-yo núu-yá, áchí-de jíin-yá. ³⁴ Yúan-na te ni jini Jesús ja vá'a xaan ní xndío káni-de tu'un. Te ni ka'an-ya jíin-de: A yani kuu kivi-ró ñúu nuu tá'ú Dios tíñu, áchí-ya. Te ni ñn-de, tuká ní chúndéé iní-de kaka tu'un-de-ya:

Siki Sé'e David

³⁵ Te ni stá'an Jesús iní ve'e ij. Te ni ka'an-ya: Naja káka'an chaa káchaa tutu ja Cristo kúu Se'e

David. ³⁶ Ch̄i suni máá David, n̄i ka'an-de n̄i sá'a Esp̄ritu Santo j̄ín-de: Máá Tatá Dios n̄i ka'an-ya j̄ín J̄íto'o-r̄i: Nungoo-ró íchi ndává'a-r̄i, te ná ch̄úkú-rí cháa kájito u'u róó, kuu-de teyu kuxndíi ja'a-ro, áchí Dios. Achí David. ³⁷ Ch̄i suni máá David, J̄íto'o, n̄i ka'an-de j̄ín-yá. Te ndasa kuu máá-yá se'e-de núsáá, áchí-ya. Te taká ñayivi ndá'ú, n̄i ka'io in̄i n̄i ka'io añú-i n̄i kajini ná'ín-i ja ká'an-ya.

Sik̄ijá ní kana j̄ín-yá nuu-í

³⁸ Te n̄i stá'an-ya tú'un. Te n̄i ka'an-ya j̄ín-i: Koto-ró máá-ró núu cháa káchaa tutu. Ch̄i kákuni-de kaka-de j̄ín sú'nu káni. Te kákuni-de ja ká'an sa'an-yo j̄ín-de nuyá'u. ³⁹ Te silla onde xin̄i mesa in̄i ve'e sinagoga, j̄ín silla xin̄i mesa nuu ío xini kákuni-de. ⁴⁰ Te cháa yá'a kákókó-de ve'e ña'an kéndoo ndá'ú, te kásá'a-de ja túu kuachi-de, yuán kájikan ta'u ná'an-de. Cháa yá'a ví'í-gá ta'nu ndatu-de, áchí-ya.

Ja ní soko ñá'an viuda xu'ún

⁴¹ Te kánchaa Jesús ichi núu janú nuu kásoko-í xu'ún. Te ndé'é-ya ndasa káchu'un kua'a ñáyivi xú'ún in̄i janu-ún. Te kua'a cháa kúká, n̄i kachu'un téyíi-de. ⁴² Te n̄i chaá ñn ña'an ní kéndoo ndá'ú. Te n̄i chindee-ña úu xu'ún yíkí náa, ja kúu ñn centavo. ⁴³ Yúan-na te n̄i kana-ya xin̄i cháa káskuá'a j̄ín-yá. Te n̄i ka'an-ya j̄ín-de: Jandáa ká'an-r̄i j̄ín-ró, ja ñá'an ní kéndoo ndá'ú yá'a, n̄i chu'un-ga-ña vásá táká ñayivi ní kachu'un in̄i janu-ún. ⁴⁴ Chi taká-i, n̄i kachu'un-i ja ní ndendoso sik̄í-í. Ko ña'an yá'a,

vasa kúndá'ú-ña, ko n̄i chu'un ndi'i-ña já ñáva'a-ña, onde jíin táká ja kúchaku-ña, áchí-ya jíin-de.

13

Tuni nuu kúyani nchaá Jesús

¹ Te n̄i ndenda-ya iní ve'e ii. Te ñin chaá skuá'a jíin-yá, n̄i ka'an-de jíin-yá: Maestro, ndé'é-ní ná xaan lúu yuu te luu ve'e ío, áchí-de. ² Te Jesús, n̄i ka'an-ya jíin-de: Á ndé'é-ró núu táká ve'e ná'nu yá'a. Ma kútá'an-ga ni ñin yuu, chí ñin kivi te ndi'i ndua, áchí-ya. ³ Te n̄i jungoo-ya onde yuku Olivos, ichi núu vé'e ii. Te Pedro, Jacobo, Juan, jíin Andrés, n̄i kajika tu'un siin-de-ya: ⁴ Kastu'un-ní nuu-ná. Ndé kivi koo taká tiñu yá'a. Te naun tuni koo nuu kúyani chaá taká tiñu yá'a, áchí-de. ⁵ Te Jesús, n̄i kejá'á-ya ká'an-ya jíin-de: Koto-ró máa-ró jíná'an-ró, náva'a tú xndá'ú ni ñin-de róo. ⁶ Chí kikoyo kua'a cháa ki'in núu-de sí'vi-rí, te ka'an-de: Máa-rí kúu Cristo, achi-de. Te xndá'ú-de kua'a xaan ñayivi. ⁷ Te nú n̄i kajini tu'un-ró kaka'an ja ío guerra xí já koo guerra, te ma yú'ú-ro. Chí kánúu koo súan. Ko té jinu-ga kivi. ⁸ Chí ndonda nación siki nación, te ñuu siki ñuu. Te yá'a yúan taan, te ni'in, te koo tama, te ni'in ñayivi. Ya'á kakuu tundó'o kéjá'á núu.

Tu'un ndasa ndo'o ñayivi kákandíja

⁹ Te koto-ró máa-ró, chí nastuu-de róo nuu junta. Te iní ve'e sinagoga xndó'o-de róo. Te onde nuu gobernador jíin núu rey kana-de xini-ro já siki rúu. Te kani ndaa-ro tú'un nuu-dé. ¹⁰ Te jinu ñú'ún já xná'an-ga kuicha tu'un va'a-ri nuu táká ñayivi.

11 Te nú kinchaka-de róó, ja nastúu-de róó, ma nákaní tu'a iní-ro ndasa ka'an-ro jíin-de. Chi ja kuá'a-ya núu-ro hora jian, yuán ka'an-ro. Chi nasu máa-ró ka'an, chi Espíritu Santo ka'an, áchí-ya.

12 Te ñani jíin ñaní nastúu tá'an ja ná kúu. Te táa jíin sé'e, te se'e-ún ndonda sikí táa, te ka'ni tá'an.

13 Te taká ñayivi, koto u'u-i róó ja sikí rúu. Ko chaa kundii ni'in onde kivi jínu, chaa-ún kaku, áchí-ya.

14 Ko nú ni kajini-ro já káchá'án te ni tuchá taká ndatíñu nuu má kúu kuti koo súan núu, natu'un ni ka'an Daniel chaa ni jani tu'un Dios (chaa ká'u, ná júku'un iní-de), yúan-na te ñayivi káxiukú iní ñuu Judea, ná kúnu-i kingoyo-i onde yuku.

15 Te chaa kándeé xini vé'e, ma núu-de ndivi-de iní ve'e ki'in-de ndatíñu-de.

16 Te chaa kándeé onde rancho, ma náxío káva yátá-de náki'in-de tikachí-de ichi yátá-dé.

17 Ko kivi-ún naka ndá'ú kuu ja káñu'un se'e, jíin já káskáxin-í.

18 Ná kakán ta'u-ro núsáá, náva'a tú kunu-ró máá víko víjin ki'in-ro.

19 Chi kivi-ún koo tundó'o, ja té tuká koo onde kivi ní sá'a Dios ñuyivi, te onde vina, te ni ma koo-ga.

20 Te nú máá Tatá Dios, tú ní náxndíyi-ya kivi-ún núu, ni in chaa ma kaku kuti-dé núu. Ko ja sikí chaa ni nakaji-ya, yuán ní náxndíyi-ya kivi-ún.

Tuni máá kivi sándí'i-na

21 Núsáá te nú ndé chaa ká'an jíin-ró: Yá'a nde'é-ró kánchaa Cristo, xí: Yúan nde'é-ró kánchaa-ya, ma kándíja-ró já ká'an-de.

22 Chi kenda Cristo xndá'ú, jíin chaa kani tu'un tú'ún. Te sá'a-de tuni tiñu ñá'nu xaan, náva'a xndá'ú-de onde chaa ni nakaji-ya, te nú ná kúu sá'a-de.

23 Koto-ró máá-ró, chí a nì kachì ndí'i-rì nuu-ro, áchí-ya. 24 Te kivi ndí'i koo tundó'o-ún, kutúún ndikandii, te yoo ma ndíi-gá. 25 Te tiñúú xíní, jungoyo-tì íchi ándíví kíi-tì. Te taká fuerza andíví, ndí'i ka'ya. 26 Yúan-na te kunì ñayivi núu máá Sé'e cháa kii-ya íchi ándíví núu vikó nu'ún jíin kuá'a fuerza ja ndúñá'nu-ya. 27 Yúan-na te tájí-yá ndajá'a-yá kinyoyo. Te nastútú-yá ñayivi ní nakaji-ya ndíkúun lado ñuyívi, onde nuu ndí'i ñu'un, te onde nuu ndí'i andíví. 28 Vina te skuá'a-ró ndasa sá'a yunu mérkexé. Nú a nì nduyúcha núma, te nì najaa nda'a, te a kájinì-ro já á nì kuyani viko sáú. 29 Suni súan róó, nú a nì kajinì-ro kuákuu taká tiñu yá'a, te kunì-ro já á yani jaá kivi-ún. 30 Jandáa ká'an-rì jíin-ró ja má náa ñayivi yá'a, onde ná skíkuu taká tiñu yá'a. 31 Andíví jíin ñuyívi chí naa, ko tu'un ká'an-rì chi ma náa.

Sikì já kúndito-i

32 Ko kivi kóo-ún, jíin hora, tú ni ñin cháa jiní, ni ndajá'a ká'io andíví, ni máá Sé'e-ya, chí máá ñin-ni máá Táa-yo Dios jiní-ya. 33 Koto-ró máá-ró, te kundito-ró, te kakan ta'u-ro. Chí tú kájinì-ro na kivi kóo. 34 Chí nátu'un ñin cháa kua'an jíká-de. Te nì xndóo-de ve'e-de. Te nì ja'a-de tu'un nuu mozo-de, ná tiñu sá'a ñin ñin-de. Te cháa ndíto yuxé'é, nì ta'u tiñu nuu-dé, ná kúndito-de. 35 Núsáa te kundito-ró, chí tú kájinì-ro na hora nchaa jito'o ve'e-ún, á aini, á ñúú, á kána lí'li, á jañá'an. 36 Chí sánaa iní-ro te nchaa-ni-ya. Te ni'in-yá róó kákixi-ro. 37 Te taká tu'un ká'an-rì jíin-ró yá'a, suni ká'an-rì jíin ndívii-í jíná'an-i. Kundito jíná'an-ró, áchí-ya.

14

Jā ní k̄an̄at̄in̄ tu'un tá'an sik̄i Jesús

¹ Te uṽ-ga k̄iv̄i te v̄asá ní kuu Pascua jíin víko kóo statilá tú yí'i yujan íá. Te sutu ñá'nu jíin cháa káchaa tutu, n̄i k̄andúkú-de modo ndasa xndá'ú-de-ya te t̄in-de-ya. Te ka'ni-dé-ya kákuni-de. ² Te n̄i kaka'an-de: Ma kúu sá'a-yó máá k̄iv̄i víko, ch̄i nú súan te ndonda vaṽ ñayiv̄i, áchí-de.

Jesús jíin ñá'an ndíso perfume

³ Te kánde-ya ñúu Betania, kánchaa-ya núu mesa ve'e Simón cháa té'yu nd̄i'yi. Te n̄i chaṽ ñn ña'an, kándá'á-ña ñn tiya'a ñú'un perfume máá nían ita nardo kúu. Te ncháá ya'u téyíi. Te n̄i tá'ú-ña tíya'a-ún. Te n̄i chu'un-ña xiní-yá. ⁴ Te sava, n̄i kakit̄i in̄i. Te n̄i kaka'an: Naja náa perfume j̄an. ⁵ Ch̄i kuu kuya'u ví'í-gá un̄i ciento peso, te kuṽ'a-yó núu ñáyiv̄i ndá'ú núú, áchí. Te n̄i kaka'an vaṽ sik̄i-ñá. ⁶ Ko Jesús, n̄i ka'an-ya: Síá-ña. Naja kástá'an-ro-ñá. Tiñu va'a sá'a-ña jíin-rí, áchí-ya. ⁷ Ch̄i nene káxiukú ñáyiv̄i ndá'ú jíin-ró. Te nú kákuni-ro te kuu sá'a va'a-ró jíin-i. Ko ruu, na tú nene kánchaa-ri jíin-ró. ⁸ Ya'á-ni n̄i kuu n̄i sá'a-ña. Ch̄i a n̄i ch̄i'i tu'a-ña perfume yik̄i kúñu-ri k̄iv̄i yúji-ri. ⁹ Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ní ñúyiv̄i nú ná kuicha tu'un va'a yá'a, te tiñu n̄i sá'a-ña yá'a, suni koo tu'un náva'a ná núku'un in̄i-i-ña, áchí-ya. ¹⁰ Yúan-na te Judas Iscariote, ñn ja uxí uṽ yúan, kua'an-de nuu sutú ñá'nu ja nastúu-de-ya. ¹¹ Te súan n̄i kajini so'o sutu-ún. Te n̄i kakusi in̄i. Te n̄i kakeyu'u já kuṽ'a xu'ún núu-dé. Te ná ndúkú-de modo ndasa nastúu-de-ya.

Viko lélú Pascua

12 Te máá kivi kéjá'á viko koo statilá tú yí'i yujan íá, suni máá kivi kásoko-dé lélú Pascua, te cháa káskuá'a-ún, nì kaka'an-de jíin-yá: Ndénu kuní-ní ná kísátu'a-ná nuu kée-ní lélú Pascua, áchí-de. 13 Te nì tájí-yá uú cháa káskuá'a jíin-yá kua'an-de. Te nì ka'an-ya jíin-de: Kuá'án onde ñuu. Te yúan ketá'an-ró jíin ñin cháa ndiso ñin kiyi nducha. Te kundikin-ro-dé ki'in-ro jíin-de. 14 Te nuu ndívi-de, yúan ka'an-ro jíin máá jíto'ó ve'e-ún: Achí máá Maestro: Ndénu ío ñin ve'e kuá'a núu-ní nuu kée-ná lélú Pascua jíin cháa káskuá'a jíin-ná, achí-ro. 15 Te máá-de, ná stá'an-de ñin cuarto ká'nu onde xiní vé'e nuu-ro, yúan a ío tu'a. Te yúan sátu'a-ró ndasa kuu-yó, áchí-ya jíin-de. 16 Te kája'an cháa káskuá'a jíin-yá. Te nì jakoyo-de ñuu-ún. Te nì kani'in-dé nátu'un nì ka'an-ya jíin-de. Te nì kasátu'a-de ndasa kuxíni-de lélú Pascua. 17 Te nì ini. Te kua'an-ya jíin máá uxí uú cháa-ún. 18 Te káxiukú-de nuu mesa káyee-dé staa. Te nì ka'an Jesús: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ñin róó, ja yée jíin-rí, nastúu-ró rúu, áchí-ya. 19 Yúan-na te nì kakuxíí ini-de. Te nì kajika tu'ún ná ñin ná ñin-de-ya: Ja náá náún, ja náá náún, ká'an ñin-de, ká'an inga-de. 20 Te nì ka'an-ya jíin-de: ñin ja uxí uú ja chíxí'ú núu kó'ó jíin-rí kúu, áchí-ya. 21 Chi jandáa máá Sé'e cháa ki'in-ya nátu'un yóso tú'un-ya núu tutú. Ko naka ndá'ú kúu cháa nastúu máá Sé'e cháa. Va'a-ga nú tú ní kaku cháa-ún núu, áchí-ya. 22 Te káyee-dé. Te nì ki'in Jesús staa. Te nì jikan ta'u-yá. Te nì sakuáchí-yá. Te nì ja'a-ya núu-dé. Te nì ka'an-ya: Kee jíná'an-ró. Ya'á kúu yiki kúñu-ri, áchí-ya. 23 Te nì ki'in-ya ñin

taza. Te n̄i jikan ta'u-yá. Te n̄i ja'a-ya núu-dé. Te ndi'i-de, n̄i kajji'i-de. ²⁴ Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Ya'á kúu niñi-rí ja sá'a contrato jáá. Te ja sikí ñáyivi kuá'a te n̄i jati. ²⁵ Te jandáa ká'an-rí jíin-ró: Ma kó'o-ga-rí nducha ndé'e uva, onde kiví náko'o-rí ja jáá iní ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, áchí-ya. ²⁶ Te n̄i kajita-ya íin yaa ii. Te n̄i kenda-ya kája'an-ya onde yuku Olivos. ²⁷ Yúan-na te Jesús, n̄i ka'an-ya jíin-de: Ndivii-ro, nayu'ú-ro já sikí rúu akuáa vína. Ch̄i a yóso núu tutú: Stují-rí cháa ndíto rií, te máá ríi-ún, kuicha-ti, áchí. ²⁸ Ko nuu náchaku-rí, te xna'an-ga ruu ki'in-rí ñuu Galilea vásá róó, áchí-ya. ²⁹ Ko Pedro, n̄i ka'an-de jíin-yá: Vasa ndivii-dé ná náyu'ú-de, ko náá ch̄i túu, áchí-de. ³⁰ Te Jesús, n̄i ka'an-ya jíin-de: Jandáa ká'an-rí jíin-ró, ch̄i róó, akuáa vína, onde ná té kana-ga lí'li uu jínu, te ma kuátu'un-ró rúu uní jínu, áchí-ya. ³¹ Ko máá-de, téyíí ní ka'an-de: Vasa ná kúu-ná jíin-ní, ko ma kasú-ná yu'u-ná ja kúu níí, áchí-de. Te suni súan n̄i kaka'an ndi'i-de.

Jesús iní Jardín Getsemaní

³² Te n̄i jakoyo-ya íin nuu nání Getsemaní. Te n̄i ka'an-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Yá'a-ni jungoo-ró nini ná kakán ta'u-rí, áchí-ya. ³³ Te n̄i jaka-ya Pedro jíin Jacobo jíin Juan kája'an-de jíin-yá. Te n̄i kejá'á-ya yú'ú-ya, te ndúkuí'a iní-ya. ³⁴ Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Xaan ndúkuí'a iní-rí, ch̄i a yani kuu-rí. Yá'a kundatu-ró, te kundito-ró, áchí-ya. ³⁵ Te n̄i kanduu-ya íin tí'lí. Te n̄i jukuiñi jíití-yá nuu ñú'un. Te n̄i jikan ta'u-yá, te nú kuu kaku-ya hora-ún. ³⁶ Te n̄i ka'an-ya: Abba, Taa.

Taká tiñu kúu sá'a máá-ní. Chaxio-ní tundó'o-ná yā'a ná kí'in. Ko nasu já kuní máá-ná, chí ja kuní máá-ní ná kúu, áchí-ya. ³⁷ Te nì nchaá-ya. Te nì jini-ya já kákixi-de. Te nì ka'an-ya jíin Pedro: Simón, kixi-ro náún. Á tú kánda-ró kúndito-ró vasté ñin hora. ³⁸ Kundito, te kakan ta'u-ro, náva'a ma kóto nchaá-ún róó. Chí kuní ndija añu-ro, ko yiki kúñu-ró chí túu, áchí-ya. ³⁹ Te kua'an tuku-ya. Te nì jikan ta'u-yá. Suni ñin-ni tu'un nì ka'an-ya. ⁴⁰ Te nì nchaá-ya. Te nì jini tuku-ya-dé kákixi-de, chí xaan káji'i-de numá'ná. Te tú kútuní ndasa xndió káni-de tu'un nuu-yá. ⁴¹ Te nì nchaá-ya vuelta unì. Te nì ka'an-ya jíin-de: Kusu te ndetátú-ro-ná. A nì kuu. Vina te nì jaá hora ja máá Sé'e chaá natuu-ya núu ndá'a cháa ká'io kuachi. ⁴² Nduko, ná chó'o. Chí ja nástúu ruu, a nì kuyani vai, áchí-ya.

Ja ní kakatñin-de Jesús

⁴³ Te súan ká'an-ya, te nì chaá-ni Judas, ñin ja uxí uu-ún. Te ñin nuu já káchindéé tá'an jíin-de, jíin machete jíin yúnu vái koyo jíin-de. Chí sutu ñá'nu jíin cháa káchaa tutu jíin cháa nì kayii, nì katáji cháa-ún. ⁴⁴ Te chaá nì nastúu-ya-ún, nì ja'a-de ñin tuni, te nì ka'an-de: Chaá tíyú'ú-rí-ún, yuán kúu. Katñin jíná'an-ró, te kunchaka-ró kí'in-ro jíin, áchí-de. ⁴⁵ Yúan-na te nì chaá-de. Te nì kándita-ni-de nuu-yá. Te nì ka'an-de jíin-yá: Maestro, Maestro, áchí-de. Te nì tiyú'ú-de-ya. ⁴⁶ Te chaá vai koyo jíin Judas-ún, nì kakatñin-de-ya. ⁴⁷ Te ñin chaá kándij yúan, nì stáa-de machete-de. Te nì kachi-de so'o mozo máá sutú ñá'nu-ga. ⁴⁸ Te nì ka'an Jesús jíin-de jíná'an-de: Natu'un sikí ñin chaá kuí'ná vái koyo-ró jíin machete jíin yúnu kátñin-ró

rúu náún. ⁴⁹ Ndíta'an kivi ní kandee-ri jín-ró iní ve'e ii, ni stá'an-ri tu'un, te tú ní kákatin-ró rúu. Ko súan kásá'a-ró náva'a ná skíkuu tutu ii, áchí-ya. ⁵⁰ Yúan-na te cháa káskuá'a jín-yá, ni kaskéndo-de-ya. Te ni kajinu ndi'i-de kája'an-de. ⁵¹ Te in suchí, ndikín-i-ya kuá'an-i jín-yá. Te ndi-i in sa'ma kuítá, chi víchí líi-í. Te ni kákatin-de-i. ⁵² Ko máa-i, ni xndóo-i sa'ma kuítá-ún. Te ni jinu víchí líi-í kua'an-i.

Ja ní kandii Jesús nuu sutú ñá'nu-ga

⁵³ Te ni kákinchaka-de Jesús nuu máa sutú ñá'nu-ga. Te taká sutu ñá'nu jín cháa ni kayii jín cháa káchaa tutu, ni kandutútú-de. ⁵⁴ Te Pedro, jíká ndikín-de-ya ondé iní yuxé'é máa sutú ñá'nu-ga-ún. Te ni jungoo-de jín cháa kájatíñu-ún, ndúvixi-de ñu'un. ⁵⁵ Te taká sutu ñá'nu jín taká cháa junta, ni kándúkú-de in tu'un siki Jesús, ja ká'ni-dé-ya kákuñi-de. Ko tú ní káni'in-dé. ⁵⁶ Chi kua'a-dé, ni kasátú'ún-de siki-yá. Ko tu'un ni kaka'an-de-ún, tú ní kétá'an. ⁵⁷ Yúan-na te ni kandukuiñi sava-de, ni kasátú'ún-de siki-yá: ⁵⁸ Máa-ná, ni kajini-ná ká'an-de: Ruu, stúncháa-ri ve'e ii yá'a ja ní kasáva'a nda'a. Te nuu uní kivi te ndukani-ri inga ja tú nini jín ndá'a, áchí-de, áchí jíná'an. ⁵⁹ Ko ni súan tú ní kétá'an tu'un ni kaka'an. ⁶⁰ Yúan-na te máa sutú ñá'nu-ga-ún, ni ndukuiñi-de kándii-de ma'ñú. Te ni jika tu'ún-de Jesús: Tú ka'an kuti-ro náún. Ndasá káka'an cháa yá'a siki-ro, áchí-de jín-yá. ⁶¹ Te máa-yá, tú ní ká'an kuti-yá. Te máa sutú ñá'nu-ga-ún, ni jika tu'ún tuku de-ya: Máa-ró kúu Cristo, Se'e máa I'a ii náún, áchí-de jín-yá. ⁶² Te Jesús, ni ka'an-ya jín-de:

Máa-rí kúu. Te kuni-ro máa Sé'e chaa kunchaa-ya íchi ndává'a Dios nuu ío fuerza-ya. Te ndii-ya íchi ándíví jíin vikó nu'ún, áchí-ya. ⁶³ Yúan-na te máa sutú ñá'nu-ga-ún, ni ndátá-ni-de sa'ma-dé. Te ni ka'an-de: Naún nini kúni so'o-yó ká'an inga-de núsáá. ⁶⁴ Ni kajini-ro ná ndíva'a ká'an-de. Ndasá kájani ini-ro. Achí sutu ñá'nu-ga-ún. Te taká chaa-ún, ni kanakuxndí-de-ya ná kúu-ya. ⁶⁵ Te sava-de, ni kativí sí'ví-de nuu-yá. Te ni kajasu-de nuu-yá. Te ni kaja'a-de jiki núu-yá. Te káka'an-de jíin-yá: Kani tu'un, áchí-de. Te chaa kájatíñu-ún, ni kastují-dé-ya jíin jiki.

Ja tú ní játu'un Pedro

⁶⁶ Te ichi chí yuxé'é yúan kándii Pedro. Te ñan ña'an játíñu nuu máa sutú ñá'nu-ga-ún, ni chaa-ña. ⁶⁷ Te ni jini-ña núu Pedro kándii-de ndúvixi-de. Te ni ndakoto-ña núu-dé. Te ni ka'an-ña: Te róó, jíin Jesús ñuu Nazaret jíka-ró vii, áchí-ña. ⁶⁸ Ko máa-de, tú ní játu'un-de. Tú jini-ná, ni tú júku'un ini-ná naún ká'an-ní, áchí-de jíin-ña. Te ni kenda-de yuxé'é yatá vé'e-ún. Te ni kana-ni lí'li. ⁶⁹ Te ña'an játíñu-ún, ni jini-ña núu-dé inga jínu. Te ni ka'an-ña jíin chaa ká'in yúan. Chaa yá'a suni tá'an-de, áchí-ña. ⁷⁰ Ko máa-de, tú ní játu'un tuku-de. Te ni kunúu tuku. Te chaa ká'in-ún, ni kaka'an tuku-de jíin Pedro: Jandaa ja súni tá'an-de kúu-ró, chi chaa galileo kúu-ró. Te tu'un ká'an-ro súan kuní koo, áchí-de. ⁷¹ Ko máa-de, ni'in ni ka'an ndíva'a-de: Tú jini-ri chaa yá'a ja káka'an-ro tú'un-de, áchí-de. ⁷² Yúan-na te ni kana-ni lí'li vuelta uu. Te Pedro, ni nuku'un ini-de taká tu'un ni ka'an Jesús jíin-de núu: Onde ná té kana-ga lí'li uu jínu, te ma

kuátu'un-ró rúu unī jínu, áchí-ya sáá. Te nī nakani inī-de siki tú'un-ún. Te nī nde'e-de.

15

Ja kuá'an Jesús nuu Pilato

¹ Te jañá'an-ún, te taká sutu ñá'nu, jín cháa nī kayii, jín cháa káchaa tutu, jín ndívii cháa junta, nī kaskétá'an-ni-de tu'un. Te nī kaju'nī-de Jesús kua'an-de jín-yá. Te nī kaja'a-de-ya núu Pilato. ² Te Pilato, nī jika tu'un-de-ya: Máá-ró kúu Rey cháa judío náún, áchí-de. Te nī ka'an-ya: Ká'an ndaa-ro, áchí-ya jín-de. ³ Te sutu ñá'nu-ún, nī'in nī kajikan-de kuachi siki-yá. ⁴ Te Pilato, nī jika tu'un tuku-de-ya: Tú ka'an kuti-ro náún. Nde'é, ná kua'a kuachi kajikan-de siki-ro, áchí-de jín-yá. ⁵ Ko Jesús, tuká ní ká'an kuti-yá. Te nī naa iní Pilato ndé'é-de nuu-yá. ⁶ Te ío costumbre Pilato ja kivi víko-ún sía-de in cháa yí'i vekaa, nani cháa kákuu inī ñayivi. ⁷ Te nī io in cháa nání-de Barrabás, kánde-de vekaa jín tá'an-de ja ní kandonda-de, nī kaja'ni-dé ndiyi. ⁸ Te nī chakoyo kua'a ñayivi. Te nī kaka'an-i jín Pilato ná sá'a-de nátu'un ío costumbre-de. ⁹ Te nī ka'an Pilato jín-i: Kákuni-ro já sía-rí Rey cháa judío náún, áchí-de. ¹⁰ Chī a nī jini-de ja ní kakukuásún iní sutu ñá'nu-ún, te yuán ní kaja'a-ún-yá nuu-dé. ¹¹ Chī sutu ñá'nu-ún, nī kaská'an-de ñayivi kuá'a-ún ja Pilato va'a-ga ná sía-de Barrabás ki'in. ¹² Te nī ka'an tuku Pilato: Ndasa kákuni-ro já sá'a-rí jín cháa káskúnání-ró Rey judío núsáá, áchí-de jín-i. ¹³ Te máá-i, nī kakana jaa tuku-i: Kata kaa-ní cháa jian jiká cruz, áchí-i. ¹⁴ Ko Pilato, nī ka'an-de jín-i: Naún kuachi

n̄i sá'a-de, áchí-de. Te máá-i, ví'í-gá n̄i kākana jaa-i: Kata kaa-ní-de ná kúu-de, áchí-i. ¹⁵ Te Pilato, kuní-de ja ná kúsi iní ñayivi-ún. Te n̄i sía-de Barrabás kua'an. Yúan-na te n̄i xndó'o-de-ya. Te n̄i ja'a-de-ya kuíta kaa-ya já ná kúu-ya.

Ja ní kasákátá soldado nuu-ya

¹⁶ Yúan-na te soldado, n̄i kākí'in-de-ya kuá'an-de jíin-ya iní ve'e palacio. Te n̄i kākana xiní tá'an-de n̄i k̄andutútú-de. ¹⁷ Te n̄i k̄achu'un-de-ya ñin sa'ma kuá'á t̄indí'í. Te n̄i k̄at̄iin-de ñin corona iñu. Te n̄i k̄achu'un-de xiní-ya. ¹⁸ Yúan-na te n̄i kaka'an-de jíin-ya: Rey judío, taá ndii, áchí-de. ¹⁹ Te n̄i k̄akuun-de yunu xiní-ya. Te n̄i k̄at̄ivi s̄i'ví-de nuu-ya. Te n̄i k̄ajukuiñi jíit̄i-de nuu-ya, te n̄i k̄achiñú'ún-de-ya. ²⁰ Te nuu ní ndi'i n̄i kasákátá-de nuu-ya, te n̄i k̄atava-dé sa'ma kuá'á t̄indí'í ñú'un-ya-ún. Te n̄i k̄anachu'un-de-ya sá'ma máá-ya, te n̄i k̄akeni'in-de-ya k̄ata kaa-de-ya. ²¹ Te ñin ch̄aa nání-de Simón ñuu Cirene (táa Alejandro jíin Rufo kúu-de), n̄i ja'a-de vai-de ichi rancho. Te n̄i k̄at̄et̄iñu-de ch̄aa-ún ki'in-de jíin-de kundiso-de cruz-ya. ²² Te k̄aja'an-de jíin-ya onde nuu nání Gólgota, ja kuní ka'an: yiki xiní. ²³ Te n̄i kasáká núu-de vino jíin súsia uā. Te n̄i k̄aja'a-de nuu-ya ko'o-ya. Ko máá-ya, tú ní j̄at̄á'ú-ya ko'o-ya.

Ja ní kajata kaa-de-ya

²⁴ Te n̄i kajata kaa-de-ya jiká cruz. Te n̄i kasaka-dé sa'ma-ya nuu tá'an-de. Te n̄i kasá'a-de apuesto sik̄i, ndasa ni'in, ñin ñin-de. ²⁵ Te k̄a'ñin n̄i kajata kaa-de-ya. ²⁶ Te nuu tutú kuachi sik̄i-ya yóso: Ya'á kúu Rey ch̄aa judío, áchí. ²⁷ Te

n̄i kajata kaa-de ūu ñaku'i'ná j̄ín-yá, ñn ichi ndává'a-ya, te ñnga ichi ndávésé-yá. ²⁸ Te n̄i skikuu tu'un ká'an tutu īi: Oñde j̄ín cháa kándañáá ní kaskétá'an-de-ya, áchí. ²⁹ Te ñayivi ká'a yúan, n̄i kaskuíkó-i xini-í. Te n̄i kaka'an ndiva'a-i j̄ín-yá: Jan jaan. Róó, ká'an-ro já stuncháa-ro vé'e īi Dios, te nuu uní kivi te ndukani-ró núú. ³⁰ Vina te nama-ró máa-ró, te nuu-ró jiká cruz núsáa vii, áchí-i. ³¹ Te suni súan n̄i kasákátá sutú ñá'nu-ún nuu-yá. Te káñdatu'ún j̄ín cháa káchaa tutu: Sava ñayivi á n̄i kuu n̄i nama-de, ko ma kúu nama-de máa-de. ³² Cristo, Rey cháa Israel, ná núu-de jiká cruz vina, te ná kuní-yo, te ná kándija-yó, áchí. Te cháa káñdita kaa j̄ín-yá-ún, suni súan n̄i kaka'an ndiva'a-de j̄ín-yá. ³³ Te nuu ní kuu kaxiuu, te n̄i kuxkí'vi ñí núú ñú'un onde ka'uni. ³⁴ Te nuu ní kuu ka'uni, te n̄i ka'an jaa Jesús: Eloi, Eloi, lama sabactani, achí-ya. Já kuní ka'an: Dios máa-ná, Dios máa-ná, naja ní xndóo-ní náá. ³⁵ Te sava cháa ká'jin yúan, n̄i kajini so'o-de. Te n̄i kaka'an-de: Nde'é, chí kána-de xini Elías, áchí-de. ³⁶ Te jínu ñn cháa n̄i jaa-de, te n̄i chíndájí-de kachí núú vinagre. Te n̄i chaa-de xini ñn yunu. Te n̄i ja'a-de nuu-yá ja kó'o-ya. Te n̄i ka'an-de: Ná ndé'ó nú cháa Elías xnúu-de cháa, áchí-de. ³⁷ Ko máa Jesús, n̄i ka'an jaa-ya. Te n̄i ji'i-ya. ³⁸ Yúan-na te sa'ma ndíta kaa ini vé'e īi, n̄i te'nde ūu onde nuu xini te onde nuu já'a. ³⁹ Te ñn cháa capitán káñdij-de nuu-yá. Te n̄i jini-de ja ní kana jaa-ya ní ji'i-ya. Te n̄i ka'an-de: Jandáa ja Sé'e Dios kúu cháa yá'a núú, áchí-de. ⁴⁰ Te suni ká'jin sava ñasí'í káñde'é jiká-ña. Te yúan ká'jin María ñuu Magdala, j̄ín

Salomé, jín María náa José jín Jacobo súchí. ⁴¹ Chì onde ná kándeeyá ñúu Galilea, te ña'an-ún, ñi kandikin-ña-yá. Te ñi kajatíñu-ña núu-yá. Te suni ío kua'a-gá-ña, ñi kaja'an-ña jín-yá ñuu Jerusalén. ⁴² Te ñi ini kivi-ún. Te kásatú'a-de, chí yuchaan kúu kivi ndétatú. ⁴³ Te José ñuu Arimatea, cháa kúñá'nu nuu junta kúu-de, te suni ñúkuu ini-de ja kúu ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, ñi cháa-de. Te ñi chundéé ini-de ñi kivi-de nuu Pilato. Te ñi jikan-de yiki kúñu Jesús. ⁴⁴ Te Pilato, tú kándíja-de ja á ñi ji'i-ya. Te ñi kana-de xiní capitán. Te ñi jiká tu'ún-de cháa-ún nú a ñi ji'i-ya. ⁴⁵ Yúan-na te ñi kundaa ini-de ja ní ka'an capitán-ún jín-de. Te ñi ja'a-de yiki kúñu-ya núu José. ⁴⁶ Te José, ñi jaan-de ñin sa'ma kuítá. Te ñi xnúu-de-ya. Te ñi chisukun-dé-ya sá'ma-ún. Te ñi chindee-de-ya iní vé'e añú ja ní jacha chí ñin kava. Te ñi stúu-dé ñin yuu ní jasú-de yuvé'e añú-ún. ⁴⁷ Te María ñuu Magdala, jín María náa José, ñi kajini-ña núu ní jakin-de-ya.

16

Ja ní nachaku Jesús

¹ Te ñi ini kivi ndétatú-ún. Te María ñuu Magdala, jín María náa Jacobo, jín Salomé, ñi kajaan-ña jí'o vixi kichí'i-ña-yá. ² Te jañá'an kivi ñin semana, ja á ñi kana ndikandii, ñi jakoyo-ña núu vé'e añú. ³ Te káka'an máa-ña: Ndénu ní'in-yo ñin cháa chaxio yuu yuvé'e añú, áchí-ña. ⁴ Te ñi kandakoto-ña. Te ñi kajini-ña ja á ñi kuxio yuu-ún kua'an. Te ká'nu xaan. ⁵ Te ñi kivi koyo-ña iní vé'e añú-ún. Te ñi kajini-ña ñin cháa súchí, ñú'un káni-dé ñin sa'ma kuíjín, káncháa-de ichi ndává'a. Te

n̄i kayu'ú-ña. ⁶ Te cha-a-ún, n̄i ka'an-de jíin-ña: Ma yú'ú-ro. Kánandúkú-ró Jesús ñuu Nazaret I'a n̄i jíi jika cruz. Túu-ya yá'a, ch̄i a n̄i nachaku-ya. Yá'a nde'é-ró nú ní kajak̄in-de-ya. ⁷ Kuángoyo núsáá, te kach̄i-ro núu cháa káskuá'a jíin-yá, jíin núu Pedro, ja xná'an-ga-ya kí'in ñuu Galilea vásá kí'in-ro. Yúan kun̄i-ro núu-yá, nátu'un n̄i ka'an-ya jíin-ró sáá, ách̄i-de jíin-ña. ⁸ Te máá-ña, kájinu-ña ní ndenda-ña vé'e añú. Ch̄i káyú'ú-ña, te kákisi-i-ña. Te tú ni ñn nuu ní kákach̄i-ña, ch̄i káyú'ú-ña. ⁹ Te Jesús, a n̄i nachaku-ya máá jáñá'an kivi ñn semana. Te xnáñúú-gá n̄i ndenda ndijin-ya núu María ñuu Magdala. Ña'an-ún, n̄i yi'i usia tach̄i k̄ini-ña. Te n̄i kiñi'in-ya kuá'an. ¹⁰ Te n̄i kee-ña kuá'an-ña. Te n̄i kach̄i-ña núu cháa n̄i kajika jíin-yá, ch̄i kándukuí'a in̄i-de te kánde'e-de. ¹¹ Te súan n̄i kajini tu'un-de ja chakú-ya ní jini ña'an-ún nuu-yá. Ko tú ní kákandija-de tu'un ká'an-ña. ¹² Te n̄i kuee-ga. Te inga modo n̄i nastá'an ndijin-ya máá-yá nuu úu-de kájika-de kua'an-de ichi rancho-de. ¹³ Te cha-a-ún, n̄i kaja'an-de. Te n̄i kastu'ún-de nuu sáva-ga. Ko ni tú ní kákandija ja káka'an-de.

Ja kuáno'on-ya andívi

¹⁴ Yúan-na te vásá ní nastá'an ndijin-ya máá-yá nuu máá uxí ñn-de, káxiukú-de káyee-dé staa. Te n̄i kana jíin-yá nuu-dé, ch̄i ndava iní añú-de, te tú ní kákandija-de tu'un n̄i kaka'an ja ní kajini nuu-yá ja ní nachaku-ya. ¹⁵ Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Kuá'an jíná'an-ró ní ñúyivi, te kani-ró tú'un va'a-ri nuu táká ñayivi. ¹⁶ Cha-a kándija te kuanducha-dé, kaku-de. Ko cha-a tú kándija,

ta'nu ndatu-de. ¹⁷ Te chaa kákandíja, sá'a-de tuni yá'a: Jíin sí'ví-rí kiñi'in-de tachí kíni kinyoyo. Te ka'an-de inga yu'u jáá. ¹⁸ Kuanchara-de koo, te nú ni ji'i-de veneno, te ma sá'a daño jíin-de. Te xndée-de nda'a-dé siki ñáyivi kú'u, te nduva'a-i, áchí-ya jíin-de. ¹⁹ Yúan-na te nuu ní ndi'i ni ka'an máá Jíto'o-yo jíin-de jíná'an-de, te ni ndaa-ya kuáno'on-yá andívi. Te ni nungoo-ya íchi ndává'a Dios. ²⁰ Te máá-de, kája'an-de. Te ni kajani-de tu'un-ya taká lado. Te máá Jíto'o-yo, ni chindée ní chituu-ya-dé. Te jíin tuni ni kasá'a-de-ún ni stá'an-ya já ío ndaa taká tu'un yá'a. Amén.

**Testamento jaa maa jitoho-yo Jesucristo
New Testament in Mixtec, San Miguel el Grande
(MX:mig:Mixtec, San Miguel el Grande)**

copyright © 1951 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, San Miguel el Grande

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, San Miguel el Grande [mig], Mexico

Copyright Information

© 1951, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, San Miguel el Grande

© 1951 Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

a7b2e4b3-7fe3-5b8e-b04c-0245065924f9